

ЕГИПЕТ, КАКЪВТО ГО ВИДЯХ

Някъде към средата на април 1978 г., след лекарския колегиум главният лекар на Транспортна болница – Бургас ме задържа в кабинета си и ме запита усмихнат: „Искате ли да отидете за три-четири месеца в Египет?“ Малко бе да кажа, че бях изненадан. Как така изведнъж – в Египет! Не знаех нищо друго за тази страна, освен онова, което сме учили в училище по история и география – че през нея тече река Нил и че има пирамиди. И че е много стара и голяма. И че там е доста горещо. „Какво ще правя в Египет?“ – попитах почти уплашен. „Ще бъдете лекар на един наш авиоотряд от „Селскостопанска авиация“. Пръскат памука с инсектициди“ – отвърна шефът.

Не се наложи да се колебая дълго. Знаех за тези командировки на лекари с авиоотрядите, а също, че вземат по четиристотин и петдесет долара месечно (много пари за онова време) и мнозина се натискат за там, но се вреждат, както обикновено началниците. Предположих, че шефът е издействал със солидните си връзки в София тази командировка за себе си, но сега май имаше някакви проблеми.

Египет! Имах мечта, която считах неосъществима, някога да видя тази стара човешка люлка, и ето, че май щеше да се осъществи. Казвам „май“, защото от опит знаех, че хубавите неща не стават лесно, и че до последния момент може да се случи нещо и работата да се развали.

Приех, без дори да се посъветвам с жена ми или с родителите ми. („Да не вземе да те ухапе някоя змия!“ – щеше да каже майка ми). Не отивах заради парите в долари, макар да не бяха никак малко, а за да видя свят. И главно – пирамидите! Започнах да си подготвям документите. Трябваше да си извадя нов задграничен паспорт, защото моряшкият, който ползвах като лекар на риболовните ни траулери в Севиля, тук не важеше.

Отидох да си изкарам снимки. Като видях обаче как съм излязъл, моментално отидох в друго фотоателие. На тази снимка приличах на убиец-рецидивист с възпалени хемороиди – намръщен, със злобно стисната челюст и болезнено изражение на лицето. Някоя държава нямаше да допусне на своя територия подобен индивид, представящ се за доктор. На новите снимки отпуснах челюстта, придадох си благ израз на лицето и дори се усилих да се усмихна. Малко по-добре изглеждах – пак бях същият катил като гореописания, но този път – в по-добро настроение.

Щяхме да тръгнем в средата на юни. Полети до Кайро имаше веднъж седмично, в неделя. Един ден шефът ми каза, всичко е готово, тръгвай за София. Събрах си багажа и заминах. Носех всичко в един куфар.

Събраха ни пет-шест лекари в една от учебните зали на Авиационния институт. В Египет щеше да има няколко лагера в различни части на страната. Започнахме да се представяме на отговорника. Все главни лекари или партийни секретари. Дойде и моят ред. Казах си името, града и транспортна болница. „Главен лекар, нали?“ – попита отговорникът и бе готов да отметне нещо в списъка пред себе си. „Не – отвърнах, – завеждам здравната служба в пристанището.“ „Ами тука пише, че ще идва главният лекар.“ Знаем, рекох, но той каза на мен да дойда.

Моливът увисна нерешително в ръката му, сетне се отпусна бавно върху списъка и отбеляза нещо, сигурно въпросителна. Как така един обикновен лекар щеше

да наруши статуквото? В тези командировки случайни хора не вземаха. Обзе ме неприятно предчувствие.

После ни проведеха медицински инструктаж. Най-опасна болест в Египет била дизентерията, причинена от амеби, съдържащи се дори в питейната вода. Затова основно задължение на лекаря там било преваряването на водата за пиене на целия личен състав до кипване. Нито капка непреварена вода!

После дойде един политически инструктор, който първо попита колко от нас са партийни членове. Почти всички вдигнаха ръка. Взе дълго да ни обяснява как трябва да се държим във „враждебна среда“. Ама чакай, египтяните откога ни станаха врагове? Вярно, че се бяха смразили с руснаците, защото те не им повярваха, че Израел има американски „чадър“ от ракети и не се бяха намесили във войната с Израел, та онези ги натупаха. И Ануар Садат май взе да прави дослук с американците, но чак пък врагове...? Доскоро ни учеха, че братският египетски народ строи социализъм и че е в челните редици на борбата срещу империализма и колониализма. „Арабите са фурнаджийска лопата – завърши лекторът – който им даде повече, при него отиват. Внимавайте какво правите, какво говорите и... какво мислите“.

С първия полет за Кайро заминаха всички техници, които трябваше да подготвят лагера плюс трима-четирима от лекарите. Останахме двама – аз и отговорникът ни. Имал да урежда още нещо във връзка с акцията, а аз – кой знае защо. Питам, но май взеха нещо да ме баламосват. Усетих, че се канят да ме шкартират и да замине някой друг вместо мен. „Ние двамата с вас ще заминем следващата седмица“ – казва ми отговорникът. „А защо другите колеги заминаха?“ За да си подготвели лагерите. „Ами аз нямам ли нужда да си подготвя моя лагер?“ Ами, като не ми отървало, да съм се отказал... „Вие това ли искате? Няма да се откажа! В понеделник ще ида в Министерството на транспорта и ще проверя тази работа, заплаших го“. Да съм идем където искам. Нафукано копеле, сигурно всички там му бяха познати!

Реших да звънна на шефа и му разказах за опасенията си. Той се обади някому по другия телефон и после ме увери, че всичко ще бъде наред. Да ида утре да си получа заповедта за командироване.

На другия ден заминахме.

В Кайро ни настаниха в сградата на посолството в най-добрия квартал на града – „Хелиополис“ (Слънчевия град) в една голяма стая с двайсетина тюфлека по пода. Бе късно след полунощ, легнахме и заспахме, макар че бяхме... мъничко гладни. Никой не се сети да ни предложи. Нали сами щяхме да си плащаме храната? В джоба си носех само десет български лева. С тях тук не можех да купя нищо.

На сутринта станахме раничко и веднага ни предупредиха да не пием вода от чешмата, дори да не си мием зъбите с нея. Само лицето, и да внимаваме да не попадне в устата или носа. А в очите? И в очите – бе отговорът. При тези предупреждения предпочетохме да си понамокрим лицето от едно пластмасово гюмче с чучурче отдолу, което се включваше с повдигане на малко лостче.

Час по-късно нашият екип се качи в един съвсем нов микробус Фолксваген и една Волга и потеглихме към град Шибин Ел-Ком, на шейсетина километра от Кайро. Минаваме през центъра на един град, толкова различен от нашите, колкото и ние се различаваме от египтяните. Те всички са мургави, с лъскави хитри очички и с мустачки, сякаш са ги взели от квартал „Факултетът“. Тук-там, изключително рядко,

зървах по някой мъж или жена с красиви, правилни черти и с по-светъл, матов цвят на лицето, с големи тъмни очи и чувствени устни. През центъра тече един от безименните канали на Нил, по-голям от една наша среднестатистическа река, да речем Ропотамо.

КАНАЛЪТ В ГР. ШИБИН ЕЛ-КОМ

Групата ни бе малка – общо двайсет и пет души, от които десет пилоти, а останалите – главно авиотехници. Настаниха ни в училището за тъкачки, строено ведно с тъкачния завод от немци. Сградата, макар и панелна, бе хигиенична. Ученичките бяха в лятна ваканция.

ЧАСТ ОТ ГРУПАТА В ДВОРА НА ЛАГЕРА

Още дошли, не дошли, и ни викат на събрание. Профсъюзно. Огледах се, бяхме десетина души – повечето пилоти, командирът на лагера, домакинът и аз. Доколкото знаех, в България всички бяхме членове на профсъюзите, а тук... Да не би да имаше някакви местни профсъюзи? Попитах и всички взеха да се смеят. „Ти, докторе, партиен член ли си?“ „Не съм“. „Значи не си член на профсъюза. Това е кодираното название на партийната организация зад граница“.

Брей! Страхотна конспирация! Толкова страхотна, че замалко да ида на партийно събрание, защото щях да мисля, че отивам на профсъюзно. „Ние щяхме да ти кажем“ – смеят се пилотите. Готини копелета са, помислих си. Дано да се разбираме.

Основната ми работа, освен преваряването на водата, бе да съблюдавам хигиената в трапезарията. Почти ни наложиха (местните власти) да вземем на работа при нас възрастен, кльощав арабин, май че се казваше Мохамед и петнайсетгодишния му син Ахмед. Бащата бе назначен като пазач на лагера, а сина – като помощник в кухнята. Колкото бащата бе намръщен и строг, толкова синът бе лъчезарен и весел.

МОХАМЕД И СИНЪТ МУ АХМЕД

Още с идването готвачът ми посочи два огромни казана и две самоделни газови горелки на които трябваше да преварявам около стотина литра вода дневно. Бидоните с преварена вода охлаждах в един варел с натрошен лед. Продавах го в дълги около метър и половина блокове и струваше евтино.

Понякога отивах с домакина във фабриката за лед. Пресилено бе да се каже фабрика, по-скоро бе цех, защото в него работеха десетина души. В цеха продавач-касиерът бе млад, около трийсетгодишен мъж, който познаваше английски и не пропускаше възможността да си поговорим, когато ида. Питаше ме най-различни работи, но главно за живота в България. Като патриот говорех все хубави неща, разбира се. Около нас се събираха работниците и слушаха с интерес. Той им

превеждаше, а те шумно коментираха чутото. Най-голямо впечатление им правеше „луксът“, в който живеем. Казах им, че у нас няма бедни и богати (за партийната номенклатура премълчах – откъде да знам дали между тях няма някой наш агент) и че всички имаме не много, но достатъчно. Безработица няма, всички имат жилище, повечето хора – собствено. Няма дом без телевизор, хладилник, всяко второ семейство има лека кола... Това бе самата истина.

Попитаха какви заплати получаваме. В левове това нищо не им говореше. Искаха да знаят в долари. Превърнах левове в долари според официалния курс – 1,20 лева за долар (на черно вървяха два пъти по-скъпо). „Вземам към сто и петдесет долара...“ „Ти си лекар – прекъсна ме продавачът, – нашите лекари вземат дори повече – обикновените работници кажи колко получават“. „Ами, един крановик в пристанището, където работя, получава два пъти повече от мен, а имам един съученик, който кара багер, напусна училище заради слаб успех, но взема четири пъти повече от мене“. Те не искаха да повярват. Та това са към шестстотин долара! Огромни заплати! А защо, попитаха, работниците получават повече от лекарите? Това не е справедливо, лекарите толкова дълго учат и спасяват живота на хората, а крановикът – той само кара една машина. Така е, казвам с пресилена гордост, защото нашата власт е власт на работниците и селяните.

Те се споглеждат ухилени – виж колко било просто! Вземаш властта и готово!

„А вие по колко пари вземате на месец?“ – попитах. Те се умълчаха. „Ами аз – рече продавач-касиерът – вземам по четири лири месечно, а тези хора тук – той посочи работниците – по една лира на месец. Сега бе мой ред да се удивя. Една лира на месец? Че как преживяват с толкова малко? Справят се, отвръща ми момъкът, имат и големи деца, някои от тях също работят...“

Не се отчайвайте, казах бодряшки на раздяла на хората от цеха, и вие ще започнете да получавате големи заплати, нали строите социализъм, а социализмът е власт на работниците и селяните...

„Какво строим?“ – смаяно попитаха те.

До началото на пръскането има два дни на подготовка. Решаваме с домакина да се поразходим из магазините, да видим откъде ще купуваме хляб и други продукти. Влизаме в един, в който продават какво ли не. Домакинът поназнайва някои арабски думи. Вече е бил в Египет на гурбет. Центърът е приличен на вид и на площада расте огромен баобаб. За пръв път виждам такова грамадно дърво – същ великан!

Като видяха, че сме чужденци – бяхме с ризи и панталони, а те всички – с галабии (знаете, онези арабски роби, дълги до петите), двамата търговци скочиха да ни обслужват. И започнаха „хубаля-хабаля“, обясняват нещо, а домакинът само подхвърля по някоя дума, колкото да ги подккоросва. „Шукран“ – казваше най-често той, което означавало „благодаря“.

Като видяха, че едва ли ще купим нещо, ни попитаха откъде сме. От България, казахме със слаба надежда да се сетят къде е това. „А-а-а! България!“ – възкликнаха те и единият бързо се изкатери по малка стълбичка и свали от един рафт кръгла тенекия с нещо. Прочетох – „Bee Honey – Product of Bulgaria“. Койс кати-и-и-и-р! (Мно-о-о-ого хубаво!) – ухилени ни правеха знаци и двамата. „А, домакине – възкликнах, – български пчелен мед. Не е лошо да си купим една тенекийка, та да си подслаждаме сутрин чая. Колко струва, попита домакинът. Не помня цифрата, която

търговецът спомена, но бе неимоверно висока. „Ля, ля” (не, не) замахаме и двамата с ръце и тръгнахме да си ходим. Ама чакайте, къде така тръгнахте, взеха да ни спират търговците. Не може да си тръгнете, без да купите нищо!

Купихме кило захар и пакет чай, колкото да не им строшим хатъра.

ЦЕНТЪРЪТ НА ГРАДА С БАОБАБА

На другия ден командирът изчака да закусим (летците още не пръскаха, защото правеха летищата), после дойде при мен и каза: „Докторе стягай се, ще ходим с тебе на среща с началника на земеделието в областта. Ще имам нужда от помощта ти.” За какво, попитах. „Как за какво. Да ми превеждаш!” Командире, взех да бия отбой аз. Не съм чак толкова добър за официални разговори... „Добър си, добър си, нали те чух като разговаряше с господин Саахид”.

Господин Саахид е ентомолог (специалист по насекомите – нали тях ще изтребваме тук). Сравнително млад човек, завършил е в Германия (Западна, защото по онова време имаше и Източна Германия) и знае добре английски.

Той е от онези египтяни, за които вече споменах – с матова кожа, красиви черти и големи очи. И без мустаци. Носи панталон и тениска.

Г-Н СААХИД (ВЛЯВО) СРЕД ГРУПА НАШИ МОМЧЕТА

Говорехме си за разните буболечки, но накрая не се стърпях и го запитвах защо изглежда по-различно от другите хора. Той се огледа дискретно и като се убеди, че няма никой наблизко ми каза тихо и, както ми е стори, с известно неудобство: „Прав сте, има такива хора. Ние сме потомци на древните египтяни – онези, дето са строили пирамидите.” „Че как така – прекъснах го, – ами, другите хора какви са? Не са ли египтяни?” „Египтяни са, но са пришълци от пустинята – номадски племена, скотовъдци и ловци-скитници. Те дълги векове са досаждали на Египет, като са нападали и ограбвали пограничните селища, но когато държавата се разклатила под напора на Римската империя и държавността отслабнала, стотици номадски племена нахлули отвсякъде и започнали да разграбват всичко. Много от старите египтяни загинали. Пришълците се заселили по тези земи, и понеже се размножавали неимоверно бързо, за няколкостотин години станали преобладаващата част от населението.” Това ни чака и нас, българите, през следващите години, ако не вземем мерки да увеличим прираста си, помислих си. „А вие как сте се запазили?” Той помълча малко, позамисли се и добави: „Трудно е да се каже какво е ставало в минали векове. Но все пак нашите родове са се женели предимно помежду си. Е, не всички, разбира се – любовта не можеш да я спреш, макар сред простолюдието такова понятие да е твърде условно – жената обиква мъжа си след женитбата...” „Тъжна работа – рекох. – А вие женен ли сте?” „Не – усмихна се той. – Макар че ми е време – на четирийсет години съм. Но за да вземеш жена от тези, за които вече стана дума, е...много трудно – нужен е голям откуп за родителите ѝ. Трябва да стана богат, да дам на бащата голяма сума, с което да докажа, че съм в състояние да се грижа за дъщеря му.” И каква е тази сума, поисках да се осведомя. Той махна с ръка и се усмихна. „Много голяма. Просто не мога да си я представя.”

„Нашите хора – продължи той след кратък размисъл – имат стремеж към науката, към изявата на личността. Повечето са или инженери, или лекари, или

адвокати, а някои са актьори...” „Като Омар Шериф ли? – запитах. – Каква осанка има, какви благородни черти...” Господин Саахид се засмя. „Да, като него.”

Хубав човек е господин Саахид. „Само не споменавайте за този наш разговор” – помоли ме той накрая.

Дори сега, като пиша тези редове, се питам: имам право да разкривам тази премълчавана тайна в Египет? А дали не е мит?

Та този именно разговор, продължил близо половин час, имаше предвид командирът, когато ме помоли да му превеждам на срещата с областния началник.

„Седни ти да караш, рече ми командирът и влезе от дясната врата на „Фолксвагена”.” „Нямам книжка – отвърнах. – Оставих я в България.” „И аз нямам. Тук ни познават и изобщо не ни спират. Виждаш ли микробуса какъв номер има? Чуждестранен. Никой няма право да ни спира. Освен... ако направим бяла. Свиквай с колата, защото ще ходиш да вземаш пилотите от летището.” „Карам на твоя отговорност – казах му и седнах зад волана, защото имах страшен мерак да карам новия „Фолксваген”, за когото чувах страхотни похвали. Потеглях като изстрелян от катапулт. И как няма да върви, като му сипват авиационен бензин от самолетите, който е 98 октана, а египетските октани не са като нашите, а са истински. Както и каратите на златото им. Защото тук законът е строг – хванат ли ги в измама – затвор за дълго, че и забрана за търговия!

Врътвам ключа, моторът запалва от раз, давам газ и колата се втурва. Гърбът ми буквално залепва за облегалката.

Излизаме от двора на лагера и продължаваме по една сенчеста улица, водеща към центъра. Трябва да пресечем някакво много оживено кръстовище, където през деня има регулировчик. Винаги бил един и същ (как издържаше този човек?). Като наближихме, полицаят впери поглед в номера на колата ни, досети се изведнъж, вдигна палката нагоре, лапна свирката и изсвири пронизително. Цялото движение спря. Обърна се странично към нас, посочи с палка напред и ни се усмихна почтително. „Намали малко” – каза командирът и аз почти спрях до полия. Командирът протегна навън ръка и му подаде... една цигара. Полицаят я взе, ухили се, сложи я на ухото си и ни козирува. „Очаквах, че ще се обиди” – рекох. „Да се обиди? Докторе, тук приемат подкупи от кламер до самолет. В зависимост от ранга. Този тук от сега нататък ще те пуска преди всички останали, че даже и ще ти козирува.” (Не му повярвах. Оказа се обаче абсолютно прав.)

Часът е пет сутринта. Ако гледаш стенния часовник, който арабчето Ахмед, помощникът в кухнята, бе ремонтирал, часът е 12,25, защото при ремонта бе отрязал минутната стрелка, тъй като запираше някъде, та сега бе станала по-къса от часовата. След време обаче му свикнахме и се водехме по него.

Рано сутринта пилотите закусват, после вземат предварително приготвените от мене термоформни казанчета със студена вода и лед и тръгват с микробуса към строежа на летището. В лагера оставаме само аз, домакинът и готвачът. Всеки се залавя със задълженията си, а аз, след като съм си ги изпълнил, сядам на масата, слагам пред себе си някоя книга и чета. Между другото бях и библиотекар на отряда.

На другия ден отивам с командира да се запозная с едно от новостроящите се селскостопански летища. Ако си представяте бетонни писти, модерни съоръжения и

прочее, много се лъжете. Летищата за селскостопанската авиация представляваха просто добре заравнени и отгпкани участъци с площ от няколко декара наред памуковите и царевичните блокове. Най-често това бяха частни ниви, като държавата плащаше на собствениците им обезщетение, равно на доходите, които биха получили, ако ги бяха засели с памук или царевица.

Споменах „частни ниви“. Казвах, че бившият президент Гамал Абдел Насър отнел земята от богатите чуждестранни латифундиери, напуснали Египет след обявяване на независимостта, и я раздал на безимотните и бедните селяни. На всички по равно, но достатъчно, за да изхранва многобройната им челяд. Селяните най-често се заселвали до нивите си, покрай многобройните канали на Нил, които като мрежа са обхванали цялата долина. Впоследствие обаче някои от селяните били принудени по различни причини да продадат земите си и така се оформили по-едри земевладелци и безимотни селяни, работещи като наемни работници. В момента съществуваше и едната, и другата форма на владение.

Отиваме с командира на едно от тези летища, за да видим докъде е стигнала работата. Навлизаме с микробуса сред нивите и се озоваваме на дълга около двеста метра площадка, широка около петдесет. Там един валяк бавно пъпли и отгпква пръстта. Тя е влажна, защото до преди няколко дни цялата площ е била наводнена нарочно, за да може да се уплътни почвата по-добре. Командирът върви по бъдещото летище и гледа в отпечатъците на стъпките си. Още валиране ще иска – подметката му потъва. Трябва да стане твърдо и гладко като селски мегдан.

Към нас приближава възрастен арабин, който отговаря за подготовката на летището и започва разговор. Макар да има много специфични думи, горе-долу се справям с моя английски.

Командирът не е доволен от високите дървета в края на летището – ще пречат за излитането на самолетите. Те са израснали покрай самия напоителен канал (всеки един от тях е с размерите на нашата река Ропотам) и под дърветата има изградена от кирпич къщурка с покрив от палмови листа. Там живее вероятно собственикът на парцела. Той се е качил на едно от дърветата, за да откъсне някакъв плод.

Египтяните много ценят дърветата, защото могат да си позволят да ги отглеждат само покрай каналите – всичко друго е засято с памук и царевица. Ето защо, когато чува, че клоните трябва да се подкастрият, отговорникът изпада в паника и започва да се вайка. Ама как така да режат клоните на дърветата – нали те хранят хората, а и знаем ли ние какво голямо обезщетение ще трябва да се плати на собственика? Не може ли да не се режат? Не може, категоричен е командирът – не можем да излагаме на риск пилотите. Ако закачи някой клон, може да загуби управление и да се разбие – колко им е на тези малки самолетчета, изградени, както по-късно щях с удивление да установя, от съвсем лек скелет, обвит отвън с нещо като гумиран брезент.

На шкарпа са насядали множество селяни и още толкова деца и наблюдават какво става на летището. Като виждат, че снимам с фотоапарат, се нагласят за снимка. Египтяните много обичат да се снимат, обяснява ми командирът, независимо дали ще си получат снимките. Въпреки това се натискат да се увековечат – просто национална слабост.

СЕЛЯНИ СЪЗЕРЦАВАТ СТРОЕЖА НА ЛЕТИЩЕТО

Отговорникът вижда, че няма да се размине без кастренето на дърветата и маха на слабичък мургав селянин в бяло-сива галабия, водещ за връвчица унила камила. Това е помощникът или може би прислужникът му. Той идва и кимва почтително, а началникът ни пита: „Шай, кафе?“ Тъкмо се канех да кажа кафе, когато командирът ми рече кротко: „Докторе, защо не си поръчаш чай, да видиш колко хубав го правят тук?“ Добре, шай, рекох на арабина, за да не строша хатъра на командира. Какво толкова различно може да има в един чай? Вариш го и толкоз... „Не е така – рече командирът. – Сега ще видиш.“

СЕЛЯНИН С КАМИЛА ПРЕД КИРПИЧЕНАТА СИ КЪЩА

Онова, което последва, е достойно за по-подробно описание. То представлява цял един ритуал. Като чу, че всички си поръчаха „шай“, както произнасят арабите тази дума, прислужникът пъргаво свали от дисагите, метнати на камилата, едни бронзови съдинки, напъхвани една в друга като матрьошки и сръчно взе да ги сглобява. След малко се оформи нещо като самовар, висок около половин метър, с форма, наподобяваща минаре. Мъжът сипа в най-долното съдче вода от една метална манерка (едва ли беше преварена, но нали все пак щеше да я вари), после отвори с черните си дълги пръсти две пакетчета пресован чай с размер на бучка захар и ги постави в друго съдче, разположено над водата.

Наблюдавах го с интерес. Жалко, че не си носех кинокамерата. Но бях толкова съсредоточен в ритуала, че пропуснах да му направя дори снимка.

После прислужникът извади от другата половина на дисагите нещо кафяво с вид на торф. Досетих се, че са изсушени камилски изпражнения. Сега ще видя лайна горят ли. Клекна там, където бе застанал, заравни с длан пръстта, сложи най-долу парче вестник и дребни клечици (май че от дръжките палмови листа), които също извади от дисагите, а върху тях нареди камилската тор. Отгоре положи самовара, който стоеше на тънките си крачета на двайсетина сантиметра от земята. Драсна клечка кибрит и запали вестника и клечиците. Че като пламнаха онези ми ти камилски изпражнения, като сухи дърва горяха! След малко прислужникът ни преброи с пръст, извади същия брой малки чашки от дебело мътно стъкло, подложи каничка под чучура на самовара и клекна отстрани (ако беше българин, щеше да седне, но арабите клечат).

След минута от чучура на самовара потече тънка струйка кафяво-зелена течност – също като от казан за ракия. След пет минути каничката почти се беше напълнила, арабинът загаси огъня с отъркване в почвата на парчетата камилска тор, като остатъците прибра обратно в дисагите. Разположи чашките в редица една до друга и сипа по равно количество чай във всички. После стана и ни ги поднесе с почтителен поклон. „Ами захар?“ – попитах аз, но командирът ми пошепна: „Няма захар, тук го пият така“.

Трябва да призная, че бях поразен. Такова ароматно питие, с такъв превъзходен горчиво-тръпчив вкус не бях опитвал през живота си. Нямаше нищо общо с чая, който пием ние. Все пак обаче мъничко захарчица нямаше да му дойде зле – сладкото нежно щеше се сблъска с горчивото, а тръпчивото щеше да стане по-меко. Но и така нямам думи да опиша това питие, което не смея да нарека с популярното име „чай“. Това бе Божи еликсир. Кимнах с усмивка към арабина и произнесох заучената фраза: „Койс кати-и-и-и-йр!“ с толкова дълго „и“, че ми свърши въздухът. (Колкото по-дълго е и-то, толкова по-голямо е възхищението ти). Прислужникът се усмихна стеснително и се поклони с ръка на гърдите, а после посочи към господаря си – нему трябваше да благодаря. Обърнах се и към него със същите думи, като добавих и „шукран“ (благодаря). Накрая благодарих и на командира, че ме бе посъветвал да взема чай – ако не бе го сторил, може би щях да умра без да опитам от това великолепно питие.

Не успях да схвана добре устройството на самовара, но ми се стори че на подобен принцип работят популярните преди у нас кубински кафеварки.

Сутринта ме събужда привлечен вик, идващ отвън, отвъд оградата на училището за тъкачки: „Фасуле! Фасуле лииде!“. След малко – пак същото. Ставам,

отивам до прозорците и гледам навън. Виждам мъж, с мустаци естествено, с подобна на нашите колички за сладолед или малеби, дето ги имаше едно време, бута я бавно и от време на време се провиква. Какво продава този, питам домакина, с когото спим в една стая.. „Нали чуваш – фасул.” „Фасул ли? Как, варен?” „Варен, разбира се.” „Ами другата дума „лииде” какво означава?” „Не знам” – отвърща той сънен.

Внезапно се досещам. Баба ми едно време, като рече да пържи чушки, току ще рече: „Дай ми лийдата!” И леля ми носи шишето с олио. Значи „лийда” бе арабска дума и означаваше мазнина. Онзи отвън искаше да подчертае, че бобът му не е обикновена чорбица, ами е запържен с мазнина, а това е нещо съвсем различно!

Докато минаваше почти ежедневно покрай нас, не видях някой от близките къщи да отиде и си поръча фасул с лийда, но по-късно в Кайро на една от централните улици дори заснех на кинофилм една такава количка. Бе обяд и от близките дюкянчета и канцеларии излизаха мъже (само мъже) и се нареждаха кротко на опашка. Като им дойдеше редът, мъжът с количката вземаше малка порцеланова купичка и с неголям черпак, бръкваше дълбоко в казана, и изсипваше димящия фасул в паничката. Повечето си купуваха и по една тънка питка хляб, отдалечаваха се на няколко метра, приклякваша ниско (арабите много обичат да клечат, както отбелязах) и започваха да обядват. Някои вадеха от горното си джобче малка пластмасова лъжичка като тези, дето дават в самолетите, други просто загребваха от боба с тънката питка.

Отруден народ, мислех си със симпатия, докато ги снемах. Работлив и отруден народ! Ето го, клекнал, милият, топи в паничката тънката питка, загребва и бобец и това ще му е май обяда... Няма ресторант, няма домашна кухня – няма време – трябва да се работи!

В туй време обаче един от тях ме съзря, че снимам и се развива: „Бъра! Бъра!” (Махай се!). Спрях и го погледнах с благ израз: – симпатизирам на тези хора, казах му на английски но той не обърна внимание на думите ми и добави също на английски: „Вие, англичаните, защо се подигравате с нашата бедност! Вие ни докарахте до това положение!” Не съм англичанин, отвърнах. „Все едно – бял си!”

Тук ще поясня две неща: това се случи в края на престоя ми в Египет, когато бакенбардите ми бяха пораснали пухкави и стигаха почти до брадата ми, та явно приличах на едновременно английско „денди”. Плетената ми шапка с козирка, подобна на бейзболните, и кинокамерата също подсилваха това впечатление. И второ: Египет дълго време е бил английска колония. Макар да са дали немалко култура на тези хора, англичаните са взели много повече – най-вече като материални блага. Ето защо тук не ги обичаха много.

Веднъж, когато домакинът плащаше заплатите на пазача Мохамед и на помощника в кухнята – сина му Ахмед, командирът, наблюдавайки сцената с връчването на парите на ухилените баща и син, ми пошепна: „А едно време англичаните не са ги допусkali на по-близо от десет фута от себе си. Дори надниците са им поставяли на дълга фурнаджийска лопата и са им ги подавали от разстояние”. Като че ли бях виждал подобна сцена в някакъв филм... Но това е било преди много, много време. Сега египтяните имаха самочувствие.

Преди да започнем пръскането отиваме до Кайро да купим едно прасе от братята арменци Гарабед и Бенаред. В Кайро живеят близо милион християни и си похапват свинско. Мнозина от тях са руснаци. Братята са емигранти от Армения и

говорят някакъв странен руски, но се разбираме. Магазините им са един до друг, и двамата продават месо. С големи бели букви на дувара на магазините им пише: „Да живее арменско-българската дружба!“ Обърнете внимание: арменската е на първо място! Като ни виждат, че спираме отпред, двамата изскачат навън и започват да ни канят любезно, хвърляйки си един друг злобни погледи. Навремето те били съдружници, но се скарали. Решили да разделят магазина, в съотношение едно към две, защото баща им живеел при Гарабед. На същия принцип разделили и табелата на магазина, на която пишело: „Гарабед и Бенаред“. При разрязването на табелата на единия се паднали десет букви от нея, а на другия – само пет. На следващия ден пред магазина на Гарабед имало опашка от жени. Зачудил се и попитал клиентките защо така. „Ами прочети табелата над магазина!“ – казали му жените. Той вдигнал глава и прочел: „Гарабед и Бе“, а на неговата пишело: „наред“. Прилича ми на виц, но летците твърдят, че било истина. А щом те казват...

За да стигнем до посолството, откъдето трябва да вземем един хладилник за лед, минаваме през целия квартал „Хелиополис“ – наистина един слънчев град! Нямам думи да опиша красотата му – макар и през прозорците на колата виждам, че това е един друг свят – разкошни къщи, разположени сред зелени морави, с къшове за многобройните съпруги в ъглите на обширните дворове, с плувни басейни сред моравите, луксозните Ролс-ройси и дори някъде малки прозрачни хеликоптери сред моравата. Някои от металните огради на дворовете блестяха като позлатени! И никъде не се виждаха хора. Може би защото бе горещ следобед и всички си почиваха. Не бе и толкова горещо. Високи кичести палми създават прохлада и екзотичен екстериор по улиците и... не мога да повярвам! Асфалтът е бял! Или поне не е черен като всеки друг, а сив, защото чакълът е от бял камък, а и свързващата смола май е по-светла. Е, това се казва разкош! Честно да си кажа, не бях виждал до този миг подобно нещо. Само бях чувал и бях чел, но за пръв път го виждах на живо. Спряхме колите и сляхохме да почувстваме непосредствено този лукс и красота. Аз се чудех кое по-напред да заснема с кинокамерата. За жалост фотоапарата си не бях взел със себе си.

Изпитах внезапна ревност. Защо животът е така щедър към едни и така стиснат за други? С какво те са повече от нас? Е, сигурно са способни инженери, архитекти, лекари, дипломати, актьори и спортисти, но това прави ли ги много по-различни от нас? Хайде, да речем, че са пет, десет, сто пъти по-кадърни (повече едва ли биха могли да бъдат). Но те са милиони пъти по-богати от нас! Явно, богатството не е пропорционално на способностите.

Взимаме хладилника от посолството, и тръгваме към Шибин. Надвечер е, работното време е свършило и по улиците е задръстено с коли. Всички бързат и свирят с клаксоните, та се получава страхотна какофония – не можеш да разбереш кой на кого и за какво свири. Наблюдавам движението и установявам, че то не се подчинява на никакви правила. Всеки пред тебе завива наляво, надясно, не дава мигачи, спира внезапно, но въпреки това катастрофи няма. Няма дори инциденти, както му казват катаджиите – чукнати коли и изкривени брони. Как става това, питам командира. Тук важело едно много просто, но отлично работещо правило: като караш, пазиш предния и десния, а задният и левият пазят тебе.

Вече петнайсет минути едва-едва пъплехме. По едно време стигнахме до едно кръстовище. Някой предложи да минем през един от крайните квартали, за да избегнем задръстването. Подкарахме наляво и скоро попаднахме в нещо, което силно

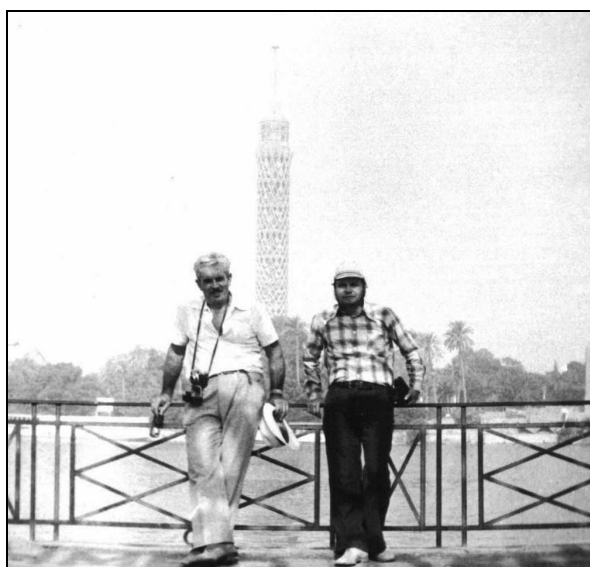
ми напомни на нашите панелни квартали, само дето тук панелните блокчета бяха на четири-пет етажа и бяха по-нагъсто. Колкото повече навлизахме в този явно работнически квартал, толкова по-олющени и скапани бяха блокчетата и... толкова повече ставаха така наречените междублокови боклуци.

Няма нужда да пояснявам това понятие. Който е посетил панелните квартали на всеки български град е видял, че пространството между блоковете е осеяно с изхвърлени от терасите хартийки, вестници, найлонови пликове и дори откровени боклуци, завързани в найлонови торбички.

Тук бе същото, но увеличено милион пъти. Изхвърлените боклуци достигаха до два метра височина и отчасти закриваха балконите на първите етажи, а тъй като сградите отстояха на трийсетина метра една от друга, от двата съседни блока се образуваха два наклонени шкарпа към терасите на всеки, а по средата оставаше тясна пътека, нещо като пъртина в сняг, през която можеше да мине човек, но не и кола. В интерес на истината трябва да отбележа, че видяхме един камион и четирима работници с лопати, които се опитваха да натоварят една милионна част от боклуците в каросерията. Явно се опитваха да се справят с проблема и след двайсетина години вероятно щяха да успеят, стига от блоковете да не изхвърлят повече.

Къде се навряхме! Не бяхме изминали и триста метра от онова кръстовище! Вече мръкваше, когато излязохме на нещо като шосе и шофьорът даде газ, но внезапно удари спирачка. „Какво става!“ – викна командирът. Микробусът внимателно заобиколи нещо голямо, легнало наскреж кръстовището. Минаваме бавно край него. Умряло магаре. Лежеше странично с изпружени крака и протегната шия, прехапало дългия си език, а десетина дръгливи кучета ровеха в разпрания му търбух и влачеа сиво-черни черва по улицата. Носеше се невероятна воня. Наоколо минаваха хора и не обръщаха особено внимание на гледката. Беше вече почти тъмно, а то иначе бих я заснел с кинокамерата. Такова зрелище рядко може да се види...

И всичко това само на километър-два от Града на разкоша „Хелиополис“!
Контрасти!

РЕКА НИЛ И КУЛАТА В КАЙРО

С думата „ръш“ арабите наричат пръскането с пестициди. Днес започваме да пръскаме. Сутрин се става много рано, още по тъмно, за да има време пилотите и техниците да отидат по летищата по хладното. Пръв става готвачът – да приготви закуската. Моля го да ме събуди заедно с летците и той още в тъмно ме ръчка с пръсти в ключицата. „Ставай, докторе, пет часът е!“ Толкова рано не съм ставал още от времето, когато ходехме за риба като деца.

Ставам и се чудя защо е толкова хладно. Отвън бе блъсва страхотна мъгла – нищо не се вижда на пет метра разстояние. Влажни валма студена пара се носят бавно над земята. Въпреки това е сравнително светло, защото свети... самата мъгла. Дишането е трудно, имаш чувството, че ще се удавиш във влагата, но скоро се свиква. Налага се да си облека якето. Първата ми работа е да напълня десетте термоформни казанчета с преварена от предната вечер вода. Първо вкарвам във всяко по едно калъпче лед, който сме замразили в новия хладилник, след това доливам с преварена вода. Нареждам казанчетата едно до друго покрай стената, та като тръгват, техниците да ги вземат.

Седя мълчаливо на масата с екипажите и си пия чая, похапвам и от пърженките на готвача (много хубави ги прави, май че слага и извара вътре). Когато всички закусиха, отидох да си облека лекарската престилка, взех си термометрите, апарата за кръвно налягане и слушалките и седнах в единия край на масата. Пилотите взеха да минават един по един през мене. Първо ги питам за самочувствието. „Отлично!“ – бодро отговаряха всички. Достатъчно бе само самочувствието да не е добро и полетът се отменяше. Това бе много важно обстоятелство за един летец. После питах за някакви оплаквания. Поглеждах гърлото, езика, слагах по една слушалка на дробовете, на сърцето, измервах пулса, кръвното налягане, нанасях всичко това в специален журнал, пишех накрая заключение „годен“ и се подписвах.

Тази процедура извършвах всеки летателен ден, не само защото беше задължителна, а и защото смятах, че има полза от нея. На няколко пъти спрях от полет летци с кашлица, болки в корема или температура. Не бива да се рискува животът им. Тук симулацията не важеше. Кажеш ли пилотът, че не се чувства съвсем добре, край. Нито за миг не се съмнявах, че някой от тези достойни мъже, повечето бивши военни летци на изстребители, ще реши да кръшка. Бяха мъжки момчета до едно!

Минути след прегледа всички се натовариха на микробуса, на Волгата и на цистерната за бензин и потеглиха към най-близкото летище. Оттам по въздуха всеки щеше да поеме към летището в определения му за пръскане район. Бяха май че пет – по два самолета на летище.

Командирът се е върнал с микробуса от летището, където бе закарал екипажите и някъде към десет часа предлага да обиколим всичките летища, за да видим как започва работата. Аз не само от любопитство приемам, а и защото ми е задължение – поне от време на време трябва да обикалям по летищата, та да видя на място условията, начинът на приготвяне на разтворите, безопасността на труда, употребата на предпазни маски и прочее.

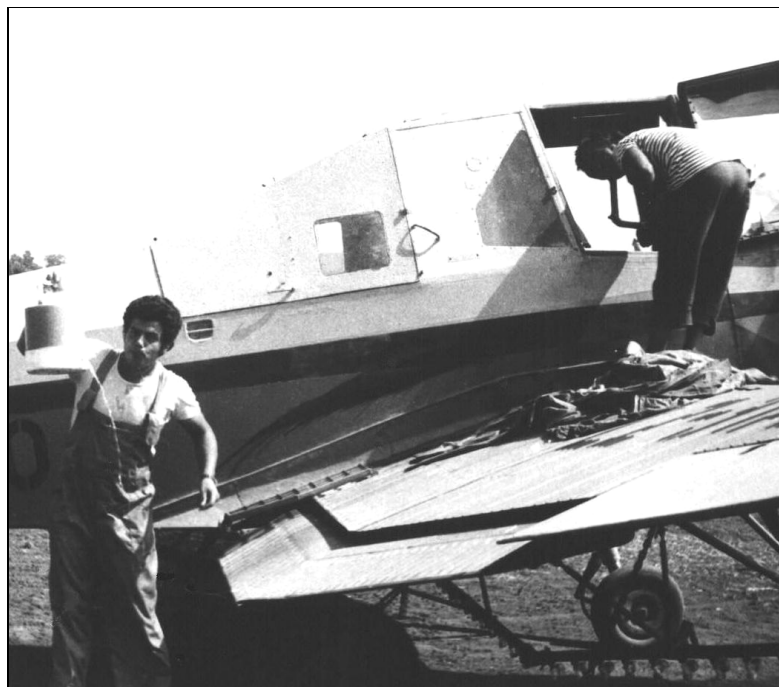
Пътувахме петнайсетина минути, докато стигнем до най-близкото летище. „Запомни добре пътя, защото понякога ще се налага да отиваш да вземеш екипажите, когато съм зает“ – напомни ми отново командирът.

Пристигнахме в момента, когато запотен арабин бъркаше с дървена летва в един варел с разтвор. Взе да пъшка задъхан, като ни видя, че приближаваме, за да

покаже колко усърдно работи. За тази работа, понеже бе неквалифицирана, а и вредна, обикновено наемаха някой от местните селяни срещу една лира на ден, което бе огромна надница, защото обикновено това беше месечно възнаграждение. Затова сега бъркачът се пънеше да покаже колко е добър, за да не ни хрумне да го сменим с някой друг. Стояхме отстрани и го гледахме, а той не спираше да бърка, като сегиз-тогиз ни хвърляше коси погледи.

„На този защо не му дадем една маска, гледай го как се е надвесил над варела и диша изпаренията” – попитах командира. „Пробвахме миналата година – отвърна той, – макар че маските никак не са евтини, но повечето не искат да ги носят. Пречели им. Дадеш му, а той я занесъл вкъщи на децата да си играят. Или пък я продал...” „Че кой ще му я купи? За какво им е?” – попитах. „Няма да повярваш – рече командирът, – но след като самолетът напръска някой блок, сред нивите понякога се засягат и диви зайци или птици. Макар да е забранено влизането в блока едно денонощие след пръскането, те влизат и търсят натровен дивеч. Той е зашеметен и лесно се лови. И понеже е имало пострадали при тези набези, взели да ходят с маски.” „И какво го правят този дивеч? Не е ли отровен?” – попитах. „Не – каза след кратък размисъл командирът. – Колко отрова ще поеме месото му – те веднага го одират и изкисват, а после го варят или пекат. Нищо му няма. Веднъж и мен ме почерпиха едно парченце печен заек. Още съм жив.”

Като свърши с бъркането, арабинът си почина малко, после взе да зарежда танковете на самолета. С маска на носа и устата техникът му помагаше. Дали техниците носят маските постоянно, или само защото ние сме тук? „А-а-а – рече командирът, – те са съзнателни и знаят, че без маска е опасно. Носят ги.”

ЗАРЕЖДАНЕ НА САМОЛЕТА С ПРЕПАРАТ

Минути по-късно танковете на самолета са пълни с отрова, бензинаджиите със цистерната вече са напълнили варелите с гориво, а техниците зареждат горивния резервоар, проверяват машината и самолетът е готов за полет. Пилотът взема термофорното казанче със студена вода и се отправя към самолета.

КЪМ САМОЛЕТА

Чува се свистене, перката се завърта няколко пъти бавно, после изведнъж моторът избръмчава и перката се завърта бясно, техникът маха клиновете изпод колелата и самолетът рутира към „пистата“. Отъпканата и гладка като асфалт ивица поема леката машина, тя се засилва и след кратък пробег се издига от земята, току над клоните на дърветата в края на пистата. Командирът гледа с длан над очите. „Отлично излитане!“ След минута излита и вторият самолет. Виждаме ги как се снишават над огромния блок с царевица, почти докосват с колелата си върхарите ѝ, после бял облак отрова се отделя от крилете им. Пръскането започва! „Хайде, хаирлия да е!“ – промърморва командирът, а аз повтарям същото след него. След малко първият самолет се връща с изпразнени танкове и каца безпроблемно. Пилотът слиза да се поздравят с командира за първия полет. Ръкувам се и аз с пилота и му пожелавам лека работа. „Като напече към обяд слънцето, ще видиш колко е лека – в кабината става горещо като в пещ.“

Заради горещината пилотите започват пръскането още в зори и свършват в 14 часа. После температурата на сянка достига 40 градуса и да се лети е невъзможно. Тук слънцето не е като нашето – топло и гальовно, а е огромно бяло огнено кълбо без ясно очертани граници и бълва горещина като от пещ – направо пари по кожата – не можеш да стоиш на слънце гол повече от минута. Облаци няма. През целия ни престой тук от три и повече месеца, не видях ни едно облаче.

Тези излитания и кацания продължават непрекъснато едно след друго през целия ден в продължение на около седмица, докато напръскат всички предвидени блокове. После до следващото пръскане ще има около десетина дни почивка. Арабски агрономи инспектори обикалят наоколо с коли и следят за качеството на работата. Доволни са. Наблизо пръскат и полски летци, но нашите били по-добри, казват те. Командирът се понахилва доволен. Хвалят хората му.

Връщаме се в лагера и към два и половина командирът ме моли да ида да взема летците от летището, че на него не му било много добре – има леко повишено кръвно налягане. Всички пилоти от летищата щели да се съберат там. Толкова хора как ще се поберат в микробуса, попитах. Ще се постеснят, рече, те са слабички.

Екипажите обядват тук в лагера към 3 часа следобед. Готвачът, домакинът, командирът и аз обядваме малко по-рано – тъкмо да дегустираме храната, та ако има нещо развалено, да се прояви дотогава. Изпросвам една цигара от командира, но не за себе си, защото не пуша. Ще я дам, рекох, на онзи полицаи на кръстовището да не направи на въпрос, че возя в микробуса толкова народ.

Подкарвам с невъобразим кеф пъргавия микробус през портала на училището и оттам по улицата към центъра. Приближавам регулировчика, той се взира отдалече, познава колата, лапва свирката, вдига ръка нагоре и спира движението. Десетина коли от всички посоки спират и чакат знака му. Той поглежда към мен и ми дава път. Намалявам ход, протягам ръка и му подавам цигарата. Той я поема ухилен и ми козирува. Хората от другите коли ме проследяват с нескрита омраза.

Пилотите и техниците вече чакат, седнали под сянката на самолетите. Покрили са кабините с брезентови чохли, за да не се напуква плексигласът. „А, днес докторът ще ни вози – радват се те. – Порасна ни работата...” Някои от техниците отварят кранчетата на термофорните казанчета да източат водата. Недейте, спирам ги – това е преварена вода, знаете ли колко трудно става!... Ама ние искаме да пием прясна вода. Пак ще пиете, успокоявам ги – тази ще събираме за изплакване на посудата, че знаете ли колко отива и там. Съгласяват се.

Хората насядат в колата – пилотите – по седалките, техниците, като по-млади, спускат допълнителните седалки по средата, а неколцина седат на пода, спуснали крака към стъпалото. Горещо е и оставяме страничната плъзгаща се врата отворена. Давай, докторе, че ще изпукаме в тази нажежена ламарина, викат те и аз потеглям. „Да знам коя патка е спестила стотина-двеста долара на авиацията, като не е поръчала тропически вариант на микробуса, главата ѝ ще откъсна – спомням си думите на командира в Кайро, щом видя голия ламаринен покрив на „Фолксвагена”. – А вече има коли и с климатици!...”

Приближаваме кръстовището, мойт приятел регулировчикът ме съзира, лапва отново свирката, вдига ръка и спира движението. Приближавам и с ужас виждам вляво да стои един... танк или бронетранспортър с късо оръдие, което, стори ми се, сочеше право в нас. Всички в колата спотаиха дъх и гледаха с ужас към военната машина. Побързах да подмина опасната зона, псувайки говедото-регулировчик, което за една цигара бе спряло цял танк, за да мина аз.

Един от пилотите е голям веселяк и шегаджия. Слиза по дребни гащи от микробуса и с игрива стъпка приближава към кухнята. Готвачът го гледа ухилен, облегнал се на вратата с цигара в уста. „Я да види дядо поп има ли в гърнето боб” –

тананика си, както всеки път той и надзърта в тенджерата да види какво има за обяд. „Не влизай в кухнята, входът за външни лица е забранен!“ – кара му се престорено готвачът, но му позволява да опита манджата с една лъжичка.

Като хапнаха, повечето легнаха да почиват в тая жега, защото нощем от гюрултии и маанета от високоговорителите на джамиите не можеше да се спи (започнал бе празникът Рамазан и арабите будуваха до малките часове).

На следващия ден следобед, преди да тръгна към летището дойде г-н Саахид, ентомологът. Моли да дойде с мене, за да видел нещо по насекомите – второ поколение или нещо такова. По пътя го питам как ще определи кога ще спре пръскането. Щяло да спре, когато напръскат всички площи и буболечките загинели. Десетина дни след това започвало развитието на второ поколение. Тогава се правело второ пръскане, после трето, до четвърто рядко се стигало. А какво ще стане, ако не се пръска, попитах. Щяла да загине цялата реколта. Няма да се прибере нищо. Климатът бил такъв. Ние получаваме по три-четири реколти от някои култури, от повечето – по две и ако не ги опазим, народът ще гладува.

На летището г-н Саахид изтича до нивата с царевича, извади една лупа и взе да гледа през нея. През това време екипажите са качиха в колата. Когато минахме край един блок с памук, той ме помоли да спра за секунда и изтича до нивата. Като навлезе на десетина метра, само главата му стърчеше. Памукът тук е като храст, почти дръвче. Ентомологът откъсна две-три топки памук, после седна до мен и започна да ги разглежда. Хвърлих един поглед и бях много изненадан. Такъв едър памук не бях виждал! Макар и още зелен, всяка една шушулка бе едра колкото мъжки юмрук и сигурно още щеше да расте. Прочутият в цял свят дълговлакнест египетски памук! Г-н Саахид го разглеждаше с лупата и доволен кимаше с глава. Вероятно след като свърши пръскането, щеше да има десетина дни пауза, защото резултатът бил отличен. Това беше много добра новина. Казах на екипажите зад мене и те радостно взеха да коментират. „Кажи му, че има от нас едно шише арак“ (египетска ракия, подобна на мастиката). Ентомологът се засмя, но нищо не каза. (Мюсюлманите не пият алкохол!)

Наближавахме центъра на Шибин и той ме помоли да спра. Живееел наблизко. Пожелал да го закарам до тях, но той отказа. Погледнах към посоката, в която тръгна – все хубави, големи, стари къщи. Г-н Саахид ми помаха усмихнат с ръка. Хубав човек е ентомологът! Кротък и тих. Не като онази шумна тълпа край училището, дето нощем не ни оставяше да спим!

Слънцето залязваше. Няма да видите у нас такова огромно слънце. Голямо като гигантска оранжева тиква, сплескана отгоре и отдолу, то видимо бързо се скриваше зад равния като черта хоризонт. И нито облаче пред него – оранжево-червено небе, навремени – златисто, то сякаш криеше в себе си обещание за още по-горещ ден. Бе средата на юли.

Наблюдавахме смълчани величавата гледка как златистият рог се скрива зад хоризонта. Когато и последното късче от него изчезна, се чу гръм от оръдие и хилядогласен вик. Едва тогава видях, че по покривите на околните къщи бяха накацали множество хора, които с нетърпение чакаха да залезе слънцето и да започнат да ядат, да пият, да пушат и да се чукат. Защото все още е Рамазан и това през деня е забранено.

По едно време момчетата от екипажите, повечето техници, намериха някаква връзка в полицията, където издават шофьорски книжки и взеха да вадят такива не на себе си (защото почти всички си имаха), ами на братя, приятели и прочее роднини. Как става тази работа, ще попитате, без изпит? Изпит имаше. Само практически. Струваше няколко лири. Отиваш с колата си, сяда до тебе един полицаи, отзад сяда втори, сочат накъде да караш и след известно време те връщат отново пред полицията. Качваш се с по-старшия в канцеларията му, той вади празна карта за шофьорска книжка и те пита как се казваш. И понеже нашите имена са трудни за тях, ти му подаваш едно листче с написано с печатни букви име. Може и да е твое, може и да е на брат ти. И една снимка.

Тук е тънкостта. Ченгето вижда, че много не си приличате с портретчето и те гледа изпитателно. Твърдиш, че си ти, но снимката е по-стара. Подкрепяш твърдението си с десетина лири (25,6 \$), той се съгласява, защипва я с едни специални клещи с капси и ти удря печат. Книжката е готова. С нея притежателят ѝ може да кара кола в България май че само един месец, след което отива в КАТ да му я подменят с българска, без да кара курс, без да се явява на изпит, без да плаща нищо. У нас за непознати такава книжка вървяла от двеста до петстотин лева в зависимост от това дали човекът може да си изкара книжка, или пък е пълен дървенияк. Това беше един добър бизнес. Правели го всяка година.

Повече от една книжка на един явил се на изпит било рисковано да се иска, защото ченгетата се дебнели едно друго, ето защо, след като любителите на далавери си изгърмяха патроните, взеха да търсят евентуални шофьори измежду останалите от групата, които да се явят на изпит. По едно време забелязвам, че един от техниците започва да ме ухажва, черпи ме с туй-онуй, разглежда физиономията ми твърде старателно, сравнява видяното с някаква снимка и ми казва, докторе, само ти ще ми свършиш работа. За какво става дума, бе? Ами да изкараме, кай, шофьорска книжка на един много мой човек. Не ми се щеше да се забърквам в тези далавери, но момъкът взе много горещо да ме убеждава, та накрая склоних.

Тръгнахме към полицията с микробуса (беше го изпросил от командира) и по пътя му казвам дай да видя как изглежда този твой човек. „Абе, какво ще го гледаш – човек като човек“ – отвръща ми. „Ама приличаме ли си поне малко – да не вземе полицаят да го направи на въпрос?“ „Той винаги го прави на въпрос, даже и твоя снимка да му покажеш. Но като сложиш десет гинета (египетски лири) пред него, погледът му се замъглява...“ „Не – отвръщам, – искам да видя снимката. Може да е някой младок или пък старчок, няма все пак да се излагам. Пък и виж ме, с бакенбарди съм, няма да взема да си ги обръсна заради тебе.“ „Абе, аз – казва – ще се разправам с полицаия, като дойде време за снимката“.

Подозрях нещо нередно и заявих, че няма да продължим, докато не видя снимката. Техникът спря колата под сянката на едно дърво, въздъхна дълбоко и ми я подаде. После се загледа някъде встрани. Взех снимката и я погледнах. „Какво е туй!“ – извиках безкрайно удивен. От портретчето ме гледаше млада, симпатична жена на моя възраст. Само по това май си приличахме. Обърнах снимката и на гърба ѝ прочетох старателно изписано: Марийка...Еди-коя-си. „Ти да не си луд, бе? – викнах ядосан. – То бива, бива далавери, ама чак пък толкова! Обръщай колата, тръгваме си!“ „Слушай, докторе – взе да ме убеждава той. – Няма нищо страшно. Те и без това знаят,

че книжките не са за нас.” „Абе знаят, знаят – отвръщам, – ама едно е да се правиш на мъж, а съвсем друго – на жена. Не съм съгласен, търси друг!”

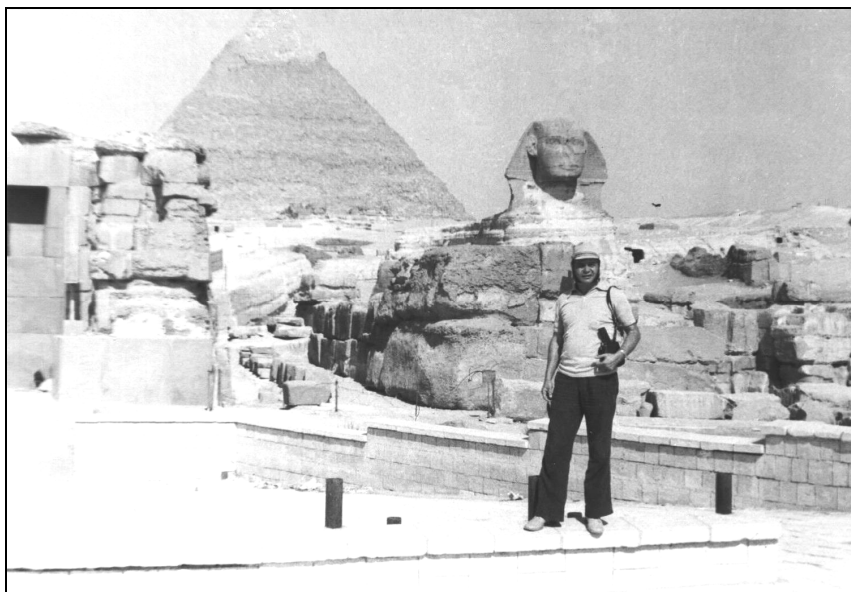
Той обърна с неохота колата, като продължаваше да мърмори: „Не щеш, мама му стара, да ми свършиш услуга. Хайде, ще има пет гинета и за тебе!” „Не ти ща гинетата – казвам. Щях да ти направя услуга, но ти съвсем го прекали! Каква е тази мадама от снимката?” „Балдъзата” – отвръща. „Чак толкоз масраф за една балдъза! Да не би да я чукаш?” „Нещо такова” – отвърна той със странна смесица от неохота и гордост. Замълчах. Той прие това като колебание и започна пак да ме навива. Обеща ми десет лири. Не, отвърнах, по-добре подкупи с тях ченгето и се яви втори път да караш. Да, ама те били две ченгета и се дебнели помежду си – не се знаело дали щели да се навият. Нали знаеш, че тези работи стават на четири очи. „Това си е твой проблем” – отвърнах.

Така не успях да стана Марийка. А тя, между впрочем, бе засукана мадама.

Обикновено паузите между пръсканията екипажите използват, освен за почивка, и за екскурзии из най-интересните места на страната. А кое е най-интересното в Египет? Разбира се пирамидите и сфинксът. Кой иска да дойде в Гиза? Всички? Не, оказа се, че има хора, които са ги виждали по няколко пъти и не им се даваше половин лира такса, само за да гледат някакви си каменни постройките, които дори не се знае със сигурност кой е построил. Така че качваме се петима-шестима души на микробуса и отправяме към Кайро.

Гиза е предградие на Кайро. На трийсетина километра от града. Пътят е идеален – а и как няма – по него всяка година минават милиони хора от цял свят, за да видят едно от седемте чудеса на света – сфинкса и пирамидите. Още отдалече се виждат върховете им. Бариера ни спира доста преди голямото зрелище. Едно момче преброява хората в колата и казва три лири. Ама защо три, ние сме само пет души? Ами колата, възразява момчето, и за нея петдесет пиастра. Че тя да не е човек, питаме недоумяващи. Момчето ни гледа с не по-малко недоумение. Може да ви се види странно, но арабите, и по-точно египтяните, са толкова влюбени в автомобилите, че изглежда ги считат за живи същества. Наричат автомобила „арабийя” (спомних си, че товарна каруца, талига, на турски е араба).

Навлизаме на територията на пирамидите и пред нас застава като строг пазител Сфинксът (откакто го видях, а и Пирамидите, вече ги пиша с главна буква). Той ме гледаше строго със своята каменна физиономия, която, макар и без нос, всяваше такъв респект, дори страх, защото усетих, че ме пита надменно: „Кой си ти, човешка гнидо, че се осмеляваш да смутиш покоите ми?” Въпреки това му направих снимка и един дълъг кадър с кинокамерата. Дори помолих един летец да ме щракне за спомен пред него. Зад Сфинкса се извисяваше Голямата пирамида със своя все още неолющен от вековете (и от хората) връх. Казват, че в началото цялата пирамида била облицована с алабастр – бял варовит камък, подобен на мрамор, с красива структура. Днес от алабастр, свален (уж) от пирамидата, разни занаятчии правят скулптури на Нефертити или малки пирамиди и Сфинкове, а предприемчиви търговци, разположили сергиите си наблизко, ги продават на туристите за по няколко лири, в зависимост от платежоспособността им.

ПРЕД СВИНКСА И ПИРАМИДАТА НА ХЕОПС

Пирамидите бяха няколко. Тръгнахме към най-голямата. Уж бе наблизко, а вървахме десетина минути. Като я наближихме, пирамида не се виждаше. Пред нас имаше само една наклонена стена, изградена от огромни каменни блокове, всеки един с големината на трикрилен гардероб. По тях се катереха някакви хора, май че немци, които си подаваха ръце един на друг и си подвикваха, докато се изкачваха по стъпаловидно издигащите се блокове нагоре към небето. Не знаех дали катеренето бе разрешено, дали бяха туристи, или изследователи, но им завидях. Прищя ми се да се кача и аз поне на първия блок, но като приближих, установих, че е по-висок от мене и за да се кача, някой трябваше да ме повдигне, а около мен нямаше никой. Момчетата бяха предпочели да се върнат до сянката на микробуса, където се разхлаждаха с пепси, което един арабин продаваше в компанията на камила си.

После дойде един екскурзовод-египтянин и взе да ни убеждава да се включим в групата, която ще разглежда пирамидата отвътре. Сами хора не пускаха вътре – на входа ѝ стоеше мустакат бабанка и пускаше само организирани от екскурзовод групи. Защото имало опасност сам човек да се изгуби.

Някой от нашите попита колко струва. Едно гине (лира) на човек. Бях готов да го дам, макар че не бяха малко пари, но никой друг от нашите не пожела да се включи. Колко време продължава тази разходка, попитах. Ами около час. Щях да тръгна, но нашите се възпротивиха – какво щели да правят цял час тука. Пък и какво съм щял да видя – каменни тунели и няколко стаи – нищо и никакво – един от тях преди години бил влязъл и останал разочарован. „Ти какво очакваше да намериш там – кикотеха се другите – фараонката или дъщеря ѝ?”

Така не успях да вляза в пирамидата. А исках да ида ето защо. Бях чел преди време в една книга за пирамидите, че когато Наполеон Бонапарт завладял Египет, бил толкова раздразнен от надменното изражение на Сфинкса, че заповядал на артилеристите си да стрелят по лицето му. Така бил откършен носа му. После Наполеон пожелал да види пирамидата отвътре. И понеже бил чул, че който преспи

там, виждал (насън или наяве?) невероятни неща и имал неописуеми преживявания, наредил да го затворят в една от стаите и да го заключат. Когато на сутринта отворили, императорът изскочил от стаята с такъв ужасен вид и с такова странно изражение на лицето, че всички се вцепенили. Какво е преживял вътре през онази нощ, той не споделил до края на живота си.

Казват, че Пирамидите са средство за контакт с Висшия разум в Космоса, т.е. с Бога. Аз, като по-материалистично настроен, имам своя теория. Смятам, че те са просто баланси на Земята, подобни на онези оловни парченца, които в автосервизите поставят на колелата на колите ни. Преди тях на Земята ставали много земетресения и катаклизми, защото нашето Кълбо не било балансирано (нищо чудно – между връх Монт Еверест на Хималаите и Марианската падина до едноименните острови има двайсет километра разлика. За кълбо с обиколка 40 хиляди километра това не е съвсем малък дисбаланс.) Тогава са дошли Извънземните и са балансирали планетата, след което я населили с разумни хора. Това твърдят и езотериците.

Преди да си тръгнем, пожелах да видим и още нещо, което хората все пропускат покрай величието на Пирамидите – пустинята Сахара. Всъщност Пирамидите са непрекъснато „заливани“ от пясъците на пустинята, но неуморните египтяни постоянно ги разчистват. Все пак истинската пустиня започва само на километър от Пирамидите. До там води тесен асфалтиран път, не толкова заради самата пустиня, колкото май за няколкото постройки наблизко. Колата спря в края на асфалта, засипан при последната буря и слязохме. Тръгнах през пясъците. С мен дойде още един от нашите – той също искаше да стъпне върху девствените пясъци на най-голямата пустош в света.

Всъщност пустинята се оказа порядъчно замърсена (поне тук) с боклуци, плод на човешката дейност – най-често празни пластмасови бутилки. Навлязохме стотина-двеста метра навътре, докато от колата не взеха да ни свиркат – да не вземем да се загубим в пясъците. Все пак успях да си направя една снимка в подстъпите на Сахара на фона на три от Пирамидите.

ПУСТИНЯТА САХАРА КРАЙ ПИРАМИДИТЕ

После тръгнахме обратно към Кайро. Обърнах се, за да хвърля прощален поглед назад към едно от чудесата на света. Може би най-голямото и най-загадъчното.

След два дни решаваме да идем до Александрия – най-голямото пристанище на Египет и най-дългият град на света, както ни убеждават. И най-красивият – не напразно последният египетски крал Фарук си бе направил резиденции тук, на брега на Средиземно море.

Пътувахме по магистралата. За първи път виждах магистрала. От Кайро до Александрия водеше широк и прав път с по четири ленти в двете самостоятелни платна, разделени с жив плет от млади портокалови дръвчета. След няколко часа сме в Скандерия, както я наричат египтяните – перлата на Средиземноморието. Покрай нея се бе прочул и Херострат, който навремето бил запалил библиотеката ѝ – най-богатата в света.

Градът е разположен в тясна около десетина километра ивица покрай брега на морето и е дълъг около 60 километра. Всъщност, разраствайки се, селищата покрай брега се съединяват с мегаполиса и образували един от най-дългите (египтяните твърдят, че е на-дългият) градове в света.

Отдохме направо в парка с двореца на крал Фарук. За жалост бе в ремонт и не можахме да влезем вътре. Паркирахме колите под сянката на няколко палми и излязохме да се поразходим. Паркът бе разположен на най-живописната част от брега на морето върху огромна площ – сигурно имаше няколкостотин декара, целият засаден с палми и друга пищна растителност, с тучни зелени ливади и цветни градини, зидани каменни укрепителни стени, асфалтови алеи, по които срещу една лира пъплеха десетки леки коли, пълни с туристи.

Застанахме на самия край на стръмния бряг, където бяха разположени няколко оръдия, които навремето уж охранявали крепостта. Защото дворецът всъщност бил крепост.

Тъкмо разглеждахме топовете, когато на десетина метра от нас спря една от онези дълги лимузини, които сме виждали само по филмите, а след нея – още една. Два огромни, бели Ролс Ройса, от които със смях и писък изскочиха ... десетина млади жени, почти девойки, от хубави по-хубави, облечени в пищни разноцветни дрехи и взеха игриво да подскачат около един пълничък, към петдесетгодишен чичка с дебели тъмни очила и с пура в уста, който едва се измъкна от една от колите. Той щастливо се усмихваше, подръпваше от дебелата си пура и се радваше на момичетата, сякаш му бяха родни дъщери. Двама чернокожи шофьори в тъмносини униформи слязоха от колите и също се усмихнаха доволни от прекрасната гледка. Всичко приличаше на евтина оперета, показваща безметежния живот на благородническата класа.

Подмамани от сексапилния вид на момичетата, нашите момчета, особено помладите, тръгнаха като омагьосани, забравили за всичко. Момичетата тъкмо се бяха покатерили върху оръдията и някои се опитваха да ги яздят, излагайки на показ прекрасните си крака и части от интимно бельо. Когато видяха обаче младите представители на българската мъжка половина, те слязоха от оръдията и се запътиха мълчаливо към тях.

Срещата бе достойна за описание. Тя наподобяваше тази на река Елба между руските и американските войски в края на войната – след секунди на взаимно

подозрение изведнъж се хвърлиха в обятията си и започнаха весели смехове и писъци, говор на различни езици, над които преобладаваше българският в мъжко изпълнение: „К’ви сте вие ма, сладурани? Ох, на батко! Как се казваш?”

Момичетата си правеха снимки една друга с нашите пичове през рамо, кикотеха се и завираха руси и чернокоси главици във вратовете им, а те, смаяни, не можеха да повярват, че им се е паднало такова щастие. Сигурно така изглеждаше раят! Старецът (ако мога днес така да нарека около петдесетгодишния мъж с пурата и тъмните очила) ги наблюдаваше, подпрян на багажника на Ролса и им се радваше.

Приближих с надеждата и мен да ме споходи тази манна небесна и установих, че те бяха най-красивите представителки на различни раси и народи. Имаше и с дръпнати очи, със смугла кожа, блондинки, негърки и какви ли не. Аз, понеже си падам по блондинките, насочих вниманието си към едно прелестно създание с дълга руса коса, чиито кичури и къдрици се стелеха изобилно по раменете, по голите ръце и по пищните гърди. Имаше най-сините очи на света и най-прелестното лице с най-чаровната усмивка. За фигурата няма да говорим – всички те изглеждаха като първокласни манекенки.

Момичето забеляза, че го гледам и ми се усмихна. Приближих окуражен, като не забравях да хвърлям крадешком по някой поглед към дебелия чичка и към двамата яки чернокожи шофьори. Те обаче нехаеха. „Ви сте руски?” – попита чаровната Барби, а аз уточних: „Българи.” „Я сам полъка. Ана.” – изрече тя, но не ми подаде ръка. Аз дори не се представих, смаян от гледката. „Какви сте вие? Манекенки? Какво правите тук с тези лимузини. Какъв е онзи мъж с очилата и пурата там?” – въпросите ми нямаха край.

„Той е нашият мъж – отвърна тя на руски, – а всички ние сме негови жени – по-точно част от жените му – тези които пожелахме да дойдем на разходка дотук.” „Египтянин ли е мъжът ви? – запитах смаян. За пръв път виждах човек с харем. „Не, саудитец. Той е един от приближените на кралското семейство. И е много богат човек, а също и много добър.” „А тези, другите жени... какви ви се явяват, балдъзи ли?” „Не, всички ние сме жени и се отнасяме една към друга като към сестри.” „Тези твои „сестри”, както виждам, са от различни раси. Къде ви е намерил съпругът ви?” „Различно, повечето са манекенки или фотомодели и са представени от различни агенции – мен специално ме представи една наша агенция – отначало бях модел, докато съпругът ми ме хареса и ми предложи да се омъжа за него.” „И ти знаеше, че има още... двайсетина жени?” „Двайсет и четири са... засега. Той е голям ценител на красотата и постоянно харесва една или друга. Да, знаех и какво от това? Това бе страхотен шанс да се откъсна от онзи свят, в който живеех...” „Но не попадна ли в нещо като златна клетка?” – попитах. „Това тук на клетка ли ви изглежда? – Тя посочи с ръка наоколо, където нашите момчета се кикотеха с по две-три момичета по коленете, а останалите не преставаха да правят снимки и да снимат с кинокамери. – Нашият мъж е много демократичен!”

Не посмях да я попитам колко често я спхожда в леглото, но при тези двайсет и четири съпруги сигурно не по-често от веднъж-дваж месечно, като се има предвид и възрастта му. Ето защо бяха така зажаднели за ласки момичетата...

„А той не се ли страхува – попитах – да ходи без охрана, с такива скъпоценности като вас?” „Ами! Ей къде е спряла охраната!” – посочи тя нагоре по алеята. На петдесетина метра се виждаше голям черен джип, около който бяха

наизлезли мъже, един дори наблюдаваше с бинокъл. „Ще трябва да уведомя момчетата” – рекох и се отдалечих, защото забелязах как по-смелите от нашите се опитваха да бръкнат под гащичките на някои от насядалите по коленете им мадами, а те пицяха и свиваха крака с игрив смях. Двамата шофьори също наблюдаваха със строги лица, готови всеки миг да се спуснат на помощ по знак на господаря си.

Като чуа за охраната, мераците на нашите тутакси секнаха, взеха да се оглеждат и скоро теренът опустя. Чуваха се само единични викове: „Чао!” и летяха въздушни целувки.

Командирът ни стоеше подпрян на микробуса, досущ като господаря на харема с тъмните очила, и пушеше мълчаливо цигара. Изражението на лицето му съвсем не бе весело и ведро, като на арабина, а тъкмо обратното.

„Какво е туй нещо, бе? – попита със строг шепот той. – Видяхте едни разголени пикли и забравихте и инструкции, и всичко! Ами ако са някои агент-провокаторки? Не видяхте ли как снемат с кинокамери и фотоапарати? Утре ще цъфнете по някоя западна телевизия за срам на жените ви!” „В България не пускат западна телевизия, шефе! Ама ти да ги беше видял колко сладки са! Бонбончета!” „Видях ги аз, ама знаете ли ги какви са?” „Аз знам – рекох – поприказвах си там с една”. „Докторе, от тебе пък най-малко съм очаквал такова нещо! – продължи командирът. – Женен мъж с дете!” „Отидох само да разузная обстановката” – взех да се оправдавам. „И разузна ли я?” „Разузнах я”. „Докладвай тогава!”

Докладвах. Накрая споменах и за охраната. Като чу това, командирът нареди веднага да се качим по колите и да се разкараме. Спряхме километър по-нататък под китка дървета и там се справихме с обяда си. Прибрахме си обелките от салама в хартиените кесии, а тях – в един кашон в багажника – културни хора бяхме все пак, а не прасета!

Полежахме около половин час под сянката на дърветата, за да ни спадне храната и после решихме да отидем... на плаж. Ама не на официалния плаж – защо да даваме парите си бадева. Ще спрем някъде край брега, ще слезем долу до морето и ще се изкъпем в някое заливче. Речено-сторено.

Десетина километра извън парка на двореца спряхме на една отбивка колите и тъкмо преценяхме откъде да слезем до доста замърсения каменист плаж, когато цъфна един арабин и взе да къса някакви билетчета и да ни ги подава с думите „ашерин ерш” (двайсет пиастра). „За какво са тези двајсет пиастра, бе? Че ще слеза да се топна в онези лайна ли?” – запротестираха нашите и се качиха обратно в колите. Мъжът така си остана с билетчетата в ръце и със зяпнала уста. С положителност такива туристи не бе срещнал през досегашния си живот.

Спряхме десетина километра по-нататък, където смятахме че няма да ни намери никой – няма по целия бряг да има надзиратели, я! Намерихме удобно място за слизане до брега и пет-шест души мераклии да се окъпят в Средиземно море, сляхохме долу в малко заливче, чийто чакъл и камъни бяха осяени, както и у нас, с клечки, боклуци и празни пластмасови бутилки (след векове наследниците ни ще наричат нашия век „векът на пластмасовите бутилки”, както ние наричаме античните – „векове на амфорите”).

Нямаше вълни и нагазихме с трепет в топлите води на Медитеранеума. Тъкмо излизахме разочаровани от мътната и адски солена вода, видяхме отгоре по пътеката да слиза младо момче, също с кочан билетчета в ръце и да вика още отдалече:

„Ашерин ерш!“ Аман бе, тези навсякъде ли са! Като слезе при нас и видя зверските ни погледи, не посмя да откъсне билетчето – скъсано, трябваше после да го плаща.

„Какво има, бе – взеха да му говорят момчетата, – хайде чупката!“ Момъкът обаче излезе упорит. „Ела сега тука – рече му на невъзможен арабски един от техниците, най-дипломатичният. – Седни, запали цигара“ – и му поднесе пакета си. Онзи се опита да го вземе целия. „Не, не, една цигара ти стига. Ето ти и огънче. Слушай сега. Пари нямаме. И да искаш, няма да ти платим“. „Вие югославяни ли сте? Тито?“ – запита по едно време момъкът. „Абе, унус-унус (горе долу), отвърна уклончиво нашият „дипломат“. „А-а-а-а! Тито, койс рагел! Югослав – койс!“ (Тито е добър човек. Югославяните са добри!) – възкликна момъкът и се ухили. „Щом е така, ставай и си обирай крушите – пари нямаме!“

Момчето стана неохотно и се опита да изпроси по една цигара и от другите. Един-двама му дадоха. „За тази солена вода и това ти е много. И да си обезсолите морето ей, тарикат!“ – викаха подире му, докато се качваше нагоре по пътеката.

„Защо не му каза, че сме българи?“ – запитах нашия човек. „Югославяните по ги обичат – рече. – Отпускат им заеми, коткат ги, нали са в една група – третият свят – развиващите се страни.“

Така братята югославяни ни отърваха.

Една от най-големите забележителности на Александрия е прочутата скулптура „Обладаването на Африка“. Поставена е на един завой от панорамните шосета край морето. Ходихме да я видим – имам я заснета с кинокамерата, но не съм я фотографирал – наистина забележителна скулптура! Африка е оприличена на гола нимфа, на която най-забележителни са задните ѝ части – едри и сексапилни, които един огромен, деформиран от фантазията на твореца бик се опитва да оноди. Острият му като клин фалос аха-аха да се забие в междукрачието на Африка, но тя се дърпа. Видно е обаче от ужасената ѝ физиономия, че това няма да продължи дълго.

Страхотна метафора, наистина!

После се поразходихме по магазините – един от друг по-хубави и пълни със стока, но доста по-скъпа, отколкото в нашия град. Тръгнахме си, без да купим нищо.

Няколко дни по-късно, когато ни омръзна да се излежаваме по цял ден по леглата, навечер да играем футбол на игрището, неколцина решаваме да идем за риба.

„Каква риба бе, докторе – обажда се готвачът, – нали ни е забранено да готвим риба? Имала паразити някакви.“ „Да уловим, не значи да я ядем, пък и я хванем, я не“ – отвърщам усукано.

Пилотите вадят големите си топографски карти, по които пръскат блоковете, и търсим някое удобно място за риболов. Територията около Шибин Ел-Ком е нарязана на квадрати от изкуствените канали, по които водата на Нил се отвежда едва ли не до всяко коренче памук или царевица. Лично съм наблюдавал как с магарета и камили селяните носят с дисаги оборски тор и заравят по една-две шепи около всеки корен. И така – по цели дни, корен след корен, цялата нива от няколко десетки декара. Е, не е сам – помага цялото семейство, дори и най-малките, общо десетина-дванайсет души.

Виждал съм и как поливат. Около всеки парцел от няколко десетки декара минава напоителен канал. Понякога в най-малките му разклонения, широки десетина метра и дълбоки по два-три, почти няма вода – само на дъното, но и нея използват. Вадят я с „долап“. Той е подобен на воденично колело, задвижвано с животинска тяга, което вместо перки има нещо като корита. Колелото е монтирано над канала, долният

му край минава под водата и въртяно от биволи, волове или магарета, посредством комбинация от дървени зъбни колела, като тези при воденицата, то загребва и я излива по вада към нивата. Там пъргави жени, момичета и дори деца я насочват с правоъгълни мотики по вадите, докато се напои всяко едно растение.

Не само това – тези канали имат и дренажна функция, тъй като събират всичката онази вода, която остава неусвояна от растенията или неизпарена от слънцето. Тя се отцежда в същите тези канали и се използва повторно. По този начин египтяните напояват земята от хилядолетия. Те се грижат за растенията като за деца и затова те им се отплащат с богати реколти, най-често по няколко годишно.

Избираме място по картата, където един голям канал се раздвоява. Според баш риболовците, точно там се събирала рибата. Решаваме да тръгнем. Дотам има към стотина километра, повечето от които по черни пътища, но те, особено през този сезон, са гладки и отъркани като асфалтовите.

Момчетата, които са идвали тук, си носят въдици. На мен помощникът в кухнята, арабчето Ахмед, ми дава своята. Пилотът Наско е по големите риби. Той си е донесъл от България въдица за сомове – кордата ѝ е оплетена от три ката месина, а куката е колкото котва на малка лодка. За примамка купува от пазара две кльошави пилета по пет пиастра едното.

Командирът отказва да ни даде микробуса, затова вземаме раздрънканата газка на домакина и поемаме на запад, според както показва картата. Минаваме за по-пряко през пазара, препълнен както винаги с народ. Седим на седалките на джипа, провесили ръце навън. Пред нас вървят две млади жени с делви на главата, едната я крепи с два пръста, а другата изобщо не я държи – и двете вървят изправени и стройни като богини. Закръглените им задници правят калбук-халбук наляво-надясно. Единият от техниците, младо, наперено момче, не се сдържа и като минаваме край тях посяга с ръка, уж случайно да я докосне отзад. В последния миг един от пилотите го вижда и дърпа ръката му. „Ти луд ли си, бе? Нали ако се развика, всички ще се нахвърлят върху нас и ще ни разкъсат на парчета, без дори да са разбрали защо! Слизай от джипа и се прибирай в лагера! Глупак!” – и го изгони. Момчето слезе и си тръгна, без да каже дума. Никой от джипа не го защити. Не беше прав. Арабите са страшно ревниви и отмъстителни!

Скоро навлизаме дълбоко в делтата, на около 50-60 километра от шосето. Тук пътищата не са така отгпкани, защото рядко идват външни хора, а автомобили – никога. Под дърветата покрай каналите са построени кирпичени къщи с по една голяма стая – тук живеят заедно хора и животни. Покривите са примитивни и покрити с палмови листа. Досами къщите са издигнати големи глинени конуси, подобни на едновременните кошери за пчели, но много по-големи и с множество отвори по тях. От тях, дочули бръмченето на джипката, изхвърчат ято гълъби – египтяните много ги обичат – и в единия, и в другия смисъл на думата, и ги отглеждат почти навсякъде. Биволите им са сиви, почти бели, а воловете – с изпъкнала кост на врата, където опира хомота, и имат големи извити рога.

Колкото повече навлизаме в делтата, толкова по-примитивни изглеждат къщите, почти коптори, а хората гледат колата ни подплашени, като невидели – и млади, и стари. Големи деца, момчета и момичета, ходят почти голи – само с една препаска през кръста. Голите гърди на по-големите момичетата са наболи достатъчно, за да предизвикат мераците на момчурляците, но и едните, и другите, заедно с напълно

голите по-малки свои братчета и сестричета и с родителите си, оставяха работата си, изправяха се край пътя и гледаха изумени, когато с гръм и трясък минавахме край тях и вдигахме пушилка до небето. Подплашени, някои от тях вземаха буци пръст и ги хвърляха след нас. И млади, и стари, и мъже, и жени. Всички хвърляха. Това ритуал ли бе? Не, инстинкт. Инстинктът да унищожиш, да разрушиш неизвестното, защото то плаши.

Махахме им дружелюбно с ръце и отминавахме, а те ни гледаха, сякаш виждаха НЛО. По едно време стигнахме до разклонението на канала и спряхме. Точно там имаше изградена разпределителна станция за пускане на водата в една или друга посока според нуждите, посредством големи дървени клапи. От малката кирпичена колиба наблизко излезе сравнително млад мъж, гол до кръста, а надолу – с износен европейски панталон, отрязан до коленете. Той ни гледаше не по-малко изумен от селяните. Приблужи и заговори бързо-бързо, ръкомахайки. Като разбра, че сме чужденци, заговори по-бавно и къде със знаци, къде с думи, успяхме да разберем, че бил разпределител на няколко такива станции и обикалял периодично да ги регулира. Защо се държат така селяните и защо хвърлят буци, питахме го. Ами, ние вероятно сме били първите (бели) хора, дошли чак дотук и мнозина навярно за първи път виждали автомобил. Мислят го за звяр или пък за шейтан арабия ма хомар (дяволска кола без магаре) и затова го замерят с пръст. (Добре, че в делтата камъни няма, а то иначе можеше и да има някоя пукната глава...)

Риба ли? Има, разбира се – и едра, и дребна. Най-много го впечатли голямата въдица на Наско. Помогна му да забодне пилето на ченгела, като преди това сръчно му откъсна главата. После разпра на няколко места корема му, така че да потече кръв и други разни телесни течности. Когато бе готов, хвърли въдицата на добро място и подаде края на кордата на Наско. Той седна под сянката на голямо дърво и търпеливо зачака. Мъжът го посъветва (със знаци) да върже края на кордата на някой клон и да го наблюдава, но той май не го разбра.

Бях завързал въдицата си на една пръчка, която мъжът ми бе дал, хвърлях ту тук, ту там, но нищо не се обаждаше. Другите също хвърляха своите разнокалибрени въдици и също нищо не хващаха. По едно време някой хвана рибка, и всички го наобиколихме с интерес. Мъжът от разпределителната станция приблужи и каза само: „Койс”, значи – добра е. Миг по-късно и на мен ми потъна плувката и извадих малка плоска рибка подобна на шаранче, но с доста щръкнали остри перки, та ми се видя страшничка. Тъкмо се канех да я откача от въдицата, когато мъжът изтича до мен, пусна рибата на земята, настъпи я с подметката на сандала си, направена от изрязана външна автомобилна гума, откачи внимателно рибката от кукичката, погледна ме прекалено изразително и рече: „Муш койс сомак!” (Лоша риба). Посочи шипа на гръбната перка и рязко отдръпна пръст, лапвайки го, сякаш се е убоил.

Отця ми се да ловя и дадох пръчката на Наско, който вече половин час лежеше на тревата и понеже искаше да полови с моята въдица, завърза края на дебелата си корда за глезена си. Тъкмо привършваше с връзването, когато мъжът го зърна, извика страшно и се хвърли към него. Развърза кордата от крака на сацисания Наско и я завърза за едно дърво. После с опулени очи взе да сочи във водата: „Гармут – кабир гаргур!” (Сом – голяма риба). „Абе, той нека да се хване твой гаргур, пък ще видиш бате ти Наско как ще го изкара. Той какви гаргури е ловил!...”

Риболовът не вървеше. Бяхме хванали общо пет-шест неголеми рибки, като от тях още една не бе ядлива. Ега ти риболова, ега ти рибата. Че то да те е страх да хванеш някоя! Отгоре на всичко ядливите имат някакви паразити, та трябвало да се дерат, но най-добре било изобщо да не се ядат.

В този миг всички чуваме изпукване, последвано от звук „тъннн!“, като тетива на лък. „Какво беше туй, бе?“ – пита ме се. Наско е скочил на крака и гледа невярващ към дървото, където стърчи остатък от кордата му. Останалата част я няма – скъсана е и е отнесена от „кабир гаргур“. Арабинът и той е на крака, сочи във водата опулен и вика: „Шуф! Гармут!“ Поглеждаме натат. На двайсетина метра от нас се показва гладкият черен гръб на нещо с размера на малко биволче. Показва се и се потапя.

Стояхме смълчани и гледахме към водата, но сомът повече не се появи. Погледнах към Наско. Той мълчеше пребледнял и гледаше ту към водата, ту към скъсаната си, тройно оплетена корда, ту към глезена си. При по-лош късмет, сега щеше да бъде някъде долу при гармута. Май че не бате Наско щеше да го улови, а обратното.

„Ега ти риболова!“ – извика той с треперещи устни, хвърли чантата с такъмите си в джипката и седна на седалката. Ние кротко го последвахме. Не ни трябва на нас риба, дето се храни с крокодили, че дори и с хора, за предпочитане – бели.

Мъжът от разпределителната станция учудено ни гледаше. Какво им стана на тези хора? Рибата тъкмо взе да кълве... Дадохме му улова си и тръгнахме. Риболовът свърши.

Второто пръскане мина досущ като първото. Започна втората десетдневна почивка. Тъй като приближава време да си заминаваме, решаваме да направим някои и други покупки. И къде е най-евтино в Египет? То се знае – в безмитния град Порт Саид.

Ето защо, още щом започна почивката, решихме да отидем до там, та хем да видим и Суецкия канал. Порт Саид е на Средиземно море и е разположен в началото на Суецкия канал. Предупредиха ме да не нося нито фотоапарат, нито кинокамера, нито дори часовник, защото може да си имам неприятности с митничарите – ще рекат, че съм ги купил оттам и ще искат мито.

Пътят беше дълъг, но шосето бе идеално – също като до Александрия. Скоростомерът не падаше под 120. По едно време гледаме, колите пред нас намаляват скоростта, дори направо спират. Какво е станало?

След завоя виждаме страшна гледка – една огромна цистерна, пълна с някакво гориво (вероятно дизелово) се е преобърнала на една страна и товарът ѝ тече през люка, а някаква лека кола, напълно смляна, направо без покрив, стои захвърлена настрани и още дими. Наоколо кръв и парцали, но хората ги няма. Един полицаи стои до цистерната и с байряче дава знаци на колите да заобиколят. Те минават почти по банкета с малка скорост, защото хем е тясно, хем са уплашени от страшната гледка. Шофьорът на цистерната сигурно е заспал, коментират летците или пък се е натъпкал с дрога – тук почти явно се пуши и коноп, и опиум. Мохамед е пропуснал да ги спомене сред забраните в Корана. Както алкохола и свинското месо.

Пред Порт Саид вляво и вдясно от правото шосе виждаме обширни езера или блата, тихи и гладки, подобни на тези край Бургас. Само дето ту тук, ту там из блатата се виждат да вървят селяни с волове или магарета. Значи трябва да са съвсем плитки тези блата, навярно са солници или оризища. Приближаваме и виждаме, че всъщност

хората и животните вървят не във вода, а... по суша – равна суша без капка вода. Е, как така, нали преди малко тук се виждаше езеро?

Свидетели сме на природно явление, което се среща само тук и в пустините.

Мираж! Перфектна оптическа измама – вижда се дори отражението на хората във водата! А като наближиш, водата изчезва, затова пък напред, докдето ти поглед стига, виждаш само обширни водни площи. Гледаш ги напълно предубедено, защото знаеш, че е мираж и пак не можеш да повярваш, тъй като по нищо не се различават от езеро. Все очакваш да зърнеш някъде лодка. Вместо това виждаш вървящи като Христос по водата селяни със или без добичета. Наблужиш ги на стотина метра и водата изчезва. Това се казва измама! Ако си в пустинята и си ужасно жаден, това е истински тормоз.

Наближаваме града и пред нас се нарежда колона от чакащи автомобили. Порт Саид и нещо като град-държава. Стотина метра напред виждаме висока телена ограда с кълон, като на границата, с вишки за граничарите... направо гранично заграждение! То пресича шосето и се проточва докдето ти поглед стига наляво и надясно. Това е границата на Порт Саид. През двоен портал минават една по една коли и камиони, митничарите ни спират и питат имаме ли нещо за деклариране. Нямаме нищо, но въпреки това даваме по един пакет цигари и на единия, и на другия, защото на връщане ще имаме нужда от тях. Те ни козируват и ни пускат да минем. Виждаме, че в обратната посока колите са два пъти повече и там не само ги спират, ами ги и проверяват. Да вкараш нещо в Порт Саид не е проблем. Проблем е да изкараш...

Самият град не е нещо особено – всъщност представлява един огромен пазар. Тук има всякаква стока от цял свят и цените са доста по-ниски, защото са без мито. Речеш ли обаче да изнесеш по-голямо количество от каквото и да е, превишаващо личните нужди, (макар това да е твърде относително понятие), ще си имаш работа с митничарите.

Аз нямам нищо конкретно за купуване, освен едно златно синджирче за жена ми и няколко фланелки от така модерните тогава „Джозефки“. Те бяха от някаква много тънка памучна материя и държаха хладно. Струваха евтино и бяха много здрави (две от тях още нося на вилата). Купих и някои други джунджурии за подаръци и с това покупки ми приключиха. Нямах намерение да харча пари за боклуци.

Неколцина решихме да прескочим до Суецкия канал. Какво ще му гледаме – канал като канал, рекоха някои и предпочетоха да обикалят сергиите. Аз не бях от тях и скоро подкарахме колата натам.

В края на шосето, което свършваше при Канала, имаше издигнат на пиедестал танк – съветски Т-55. „Защо са го поставили този танк тука?“ – запита някой. „Не съм много сигурен, но май в прослава на танкистите, спрели настъплението на израелците в последната война.“ „Ами, спрели те – евреите бяха навлезли на шейсет километра навътре. Тези земи им ги върнаха после след преговорите, но оттатък канала си останаха израелски.“

Погледнахме към отвъдния бряг – на пясъчливите възвишения имаше някакви вишки и леки постройки над които гордо се вееше огромно знаме с шестолъчна звезда. Израелците!

Ето го и канала – наистина е канал – широк е около... трудно може да се прецени на око, но май към 150 метра, тъкмо колкото два не много големи кораба да се разминат. Коритото на канала бе облицовано с големи дялани камъни и бе наклонено,

но на някои места имаше стълбички по които можеше да се слезе до долу. Слязохме, събухме си обувките и потопихме във водата подбитите си от вървене крака. „Е, сега ще мога да кажа, че съм си топил краката в Суецкия канал!” – рече някой. „Аз пък ще мога да кажа, че съм пикал в него!” – рече друг и го стори. Някои го последваха.

В туй време откъм морето се зададе голям кораб и ние седнахме да гледаме как ще мине през канала. Мина на двайсестина метра от нас. Гледаме – съветски. Моряци се разхождат полуголи по палубата, някои се поливат с вода от един маркуч.

Внезапно ни обхвана непреодолимо чувство на братска обич и някой от нас извика: „Здравейте, братушки!” Руснаците спряха да се поливат с маркуча и се загледаха в нас. Не беше за вярване! Някакви типове си киснат краката в канала и им говорят на (отличен) руски. „Какие вы? Русские?” „Нет, болгарские!” „А-а-а, Балхари! (Украинците казват „х” вместо „г”, а руснаците – обратното). Що правите здесь, ребята?” „Моем ноги в канале.” „Ну, харашо, мойте, мойте!” „А вы куда идёте?” – викаме ние. „Бомбей, Индия!” „А-а-а! Идите, идите!”

Страхотно съдържателен диалог, няма що!

На връщане някои от нашите май си бяха взели повечко неща, защото много притеснени взеха да събират помежду си цигари, за да умиловат митничарите. Аз нито пуших, нито пък имах нужда да подкупвам – за три джозефки и два чадъра едва ли щяха да ми направят въпрос, а на едно златно синджирче знаех, че имах право.

Като заставахме на опашката на връщане, се приготвихме за дълго чакане. Митничарите обаче ни забелязаха, спомниха си за пакетчетата цигари сутринта и ни извикаха с ръка да минем най-отпред. Сторихме го с известно неудобство. Никой от чакащите обаче не протестира.

Когато спряхме отпред, един митничар тъкмо измъкваше от колата му едър мъж, като го дърпаше яко за яката на ризата. Мъжът взе нещо да вика, а митничарят извади палката си и взе да го налага с всички сили по гърба и да го рита. Мъжът ревеше и се дърпаше, но онзи продължаваше да го бие. Стояхме втрещени в очакване и нас да ни сполети нещо подобно. Хората, чакащи в колите, най-спокойно наблюдаваха сцената.

Митничарите приближиха бавно до микробуса, погледнаха вяло във вътрешността му, после поеха усмихнати подадените им отгук-оттам цигари. Козируваха ни и слязоха. Шофьорът даде газ и побърза да напусне границата на Порт Саид.

Карахме мълчаливо десетина минути, но всички мислехме за едно и също. „Гледате ли как бият тук? – запита някой. – Няма актове, няма протоколи. Бой до побъркване и толкоз! А и глоби едва ли има, защото тези са бедни като църковни мишки. Ако и нашите митничари бият така, ще секне всяка контрабанда.” „Ега ти боя! Не бях виждал да бият така човек – сякаш е добиче...” „Това е Африка, брате! Ако не ги държат изкъсо, ще им се качат на главите!” „Прав си...”

На връщане миражи нямаше. Трябвало светлината да пада под определен ъгъл. Пътувахме мълчаливо към лагера и всеки си мислеше за нещо свое. Аз си мислех за България. Вече ме хващаше носталгията.

Един ден в началото на септември, към края на последното пръскане, гледам търчи към мен арабчето, което помагаше в кухнята, и вика отдалече с разширени очи: „Доктор! Мистер Ганев касура!” („Касура” означава повреда, счупване.) Какво

говориш, изтръпвам, каква касура? „Таяра касура!“ (Самолетът се е повредил). Кой ти каза, питам недоверчиво, защото Ахмед обичаше да преувеличава. Баща му току-що бил научил.

В този момент видях един от арабските инспектори-агрономи да влиза забързан при командира на лагера и след миг излизат разтревожени, а командирът ме вика с ръка. „Паднал е самолетът на Велко – каза той. Вземай чантата и тръгваме!“

Спешната чанта е винаги готова. Бинтове, разни медикаменти и прочее, според изискванията. Инспекторът седи до командира и му показва пътя. Самолетът бил паднал в някаква нива по време на пръскане. А как е пилотът, питам плахо. Закаран бил в болницата на най-близкия град. Какво е състоянието му? Не знаел. Е, щом е в болница, значи ще направят необходимото. Бях чувал, че лекарите тук са доста оправни.

След едночасово лутане из блоковете с памук и царевица, най-сетне група селяни замахаха с ръце. Тръгнахме натам и след минута видяхме самолета или онова, което бе останало от него, а то не бе много. Крехката шперплатово-брезентовая конструкция се бе пречупила на две, като задната част се бе качила върху предницата и я бе смачкала. Кабината на пилота бе с разбито плексигласово стъкло отпред, тук-там се виждаха кървави петна и непоносимо вонеше на бензин. Като погледнах, видях, че само на сантиметри от мен тече тънка струйка бензин и попива в черната пръст.

„Дръпни се настрана, докторе, защото всеки миг може да избухне!“ – рече командирът и аз побързах да се отстраня. До самолета стоеше въоръжен полицаи и го охраняваше от жадните за плячка хора наоколо. В туй време пристигна и главният авиомеханик и отчаяно взе да разглежда машината.

„Няма какво повече да правим тук – рече командирът. – Давайте да тръгваме към болницата. Да видим как е Велко, защото като гледам как се е треснал...“

Половин час по-късно бяхме в болницата. „Сигурно ще е в хирургията или ортопедията, ако имат отделна такава – рекох, – или пък... в реанимацията, ако е много зле.“ По едно време арабският инспектор срещна някакъв лекар и двамата взеха бързо-бързо да разговарят. Лекарят ни изгледа с мрачно любопитство и ни покани с жест да вървим след него. Изведе ни извън болницата. Къде ли пък ще ни води? Да не би да имат специално отделение за чужденци или пък... за тежки случаи? Ако е така, хич не му е добро положението на Велко.

Като наближихме, инспекторът приближи до нас и с пребледняло лице и треперещи устни промълви: „Мистър Ганев умрял...“ Спряхме стъписани с командира. Той се хвана за лицето и се извърна. Тръгнах замаян след доктора и влязохме в една типична морга. Върху маса от тъмна мозайка, съблечен съвсем гол лежеше Велко – неподвижен и мъртъв. Никъде нямаше видими счупвания или рани, освен по главата. Тя се въртеше прекалено леко, което означаваше че шийните прешлени са счупени. Явно ударът е бил поет от главата. Вероятно е умрял мигновено.

Пътувахме назад, потънали в скръб. Няма го вече мълчаливецът Велко – тих и скромнен мъж на около 40 години. Той никога не разказваше вицове, още по-малко пък – цинични. Рядко се смееше и все беше някак си печално тъжен. Дали такъв си беше по характер, или нещо го гнетеше?

В лагера всички ни посрещнаха мълчаливо. Малкият Ахмед доближи до мен, стисна ми ръката над лакътя и попита с тъжен глас: „Доктор, мистър Ганев мърто?“ Кимнах утвърдително и той отмина настрана с наведена глава.

Въпреки телефонните обаждания, шефовете от Кайро още се бавеха – търсели да купят хубав ковчег. Хубав, хубав ама ковчег! Дървен костюм.

Дойдоха, взеха го за Кайро, а оттам го изпратиха за България.

Започнаха разследванията. С местната полиция нещата бяха по-прости. Констатираха фактите и толкоз. По-сложни бяха с пристигналите от София следователи. Първо се заловиха с мен.

Започнаха да ме разпитват какво му е било състоянието в деня на катастрофата, събота, втори септември. „Добро – отвърнах. – Нищо не установих. Преди десетина дни го освободих от полет, защото не се чувстваше добре, но и тогава не установих нищо.” Защо съм го бил освободил, щом не съм намерил нищо? „Летецът не е хамалин – отвърнах, – та да го карам зорлем на работа, а щом не се чувства добре, това означава, че е нямал увереност да лети – това е напълно достатъчно основание да бъде освободен. Ето, тук има графа „самочувствие”. Щом пише „лошо” или дори „недобро”, полет не може да има. В края на краищата не сме на война!” Съгласиха се.

Тогава се прехвърлиха при техниците. Започнаха безкрайни разговори за техническото състояние на самолета, кога му е правен ремонт, преглед и така нататък, възможно ли е било да спре двигателят по време на полет... Споменаха и думите на селяни очевидци, че миг преди самолетът, летящ на два метра височина, да се забие в земята, се чул силен пукот. Какъв е бил този пукот, никой не можеше да обясни.

Същата вечер инспекторите си заминаха, като преди това обаче в присъствието на командира най-старателно прегледаха багажа на Велко Ганев, после го взеха със себе си. Командирът стоеше и гледаше след колата им от мрачен по-мрачен. Лицето му продължаваше да има все същия тъмночервен, та чак морав цвят, че се наложи да го назора да му премеря кръвното налягане.

Бяхме сами двамата в стаята му, по едно време влязоха партийният секретар и главният механик. И те се притесняваха за състоянието на командира.

Смъртта на Велко остана загадка. Никой не успя да разбере какъв е бил онзи пукот миг преди да се разбие самолетът. А аз виждах нещата примерно така:

„От няколко дни една дяволска птица лети с грохот на два-три метра над нашите ниви и пуска дим от опашката си. Вътре в нея се вижда шейтан (дявол) с големи очи (пилотски очила). Трябва да убия тази дяволска птица, защото лети над нашата нива. Аз съм шафе (дете) малък съм, но ако имам шаакуш (чук), ще я убия. Но и този камък ще свърши работа. Откраднах го от строежа. Ще се скрия ето тук, ще причакам дяволската птица да мине над мене и ще я ударя с камъка. Ето я, тя идва!”

Камъкът полита, и със скорост сто и шейсет километра в час самолетът се удря в него (или обратното, но то е все едно). Камъкът също лети с някаква скорост и като съберем и двете, сигурно се получават двеста километра в час. Няма плексиглас, ако не е специално брониран, който да издържи на този удар. Пилотът може би дори не е видял камъка, а само детето, което замахва. Може би е чул страхотния трясък от разбиващото се пред лицето му стъкло, може би камъкът го е ударил в челото и го е убил на място, а може и да не е. Но при този удар той за миг може би е загубил управление и се е врязал в земята, защото лети съвсем ниско. И там, от удара на главата в кабината или другаде, се е счутила предната част на черепа, счутили са се шийните прешлени и се е прекъснал гръбначният мозък. Умрял е мигновено...

Тази теория изобщо не беше обсъждана. Макар и да витаеше из въздуха, макар дори и арабските инспектори да са допускали подобна версия, знаейки за този навик на

децата си, те са я отхвърлили (защо да си набутват сами главата в торбата?), въпреки че един или два пъти плахо е била споменавана. Касура и толкоз – малко ли самолети падат, че и къде по-големи!

Не обвинявам пряко никого – още по-малко децата. Хвърлянето на камъни по неизвестни движещи се цели не е патент само на арабските деца. Камъни по камиони съм хвърлял и аз като дете. Това е инстинкт, останал още от първия човек. А как Каин е убил Авел? С камък. Прегрешението на Адам и Ева ли е първородният грях?

От камък или не, човекът си отиде... Тихият, незабележимият, страдащият, колебаещият се и терзаещ се Велко. Поради какви причини – неизвестно.

На другия ден полетите бяха спрени, за да могат пилотите да преживеят шока. Когато отнесоха Велко и всички мълчаливо се простихме с него, смъртта сякаш отметна черното си крило от челата ни, но споменът остана.

На втория ден възобновихме полетите, но най-младият измежду всички, който бе дошъл преди седмица, не бе бивш професионален пилот, а възпитаник на ДОСО, дойде при мене и ми каза стеснително, че се опасява да лети. Няма проблем, казах му, щом не се чувстваш уверен, няма да летиш. Командирът на лагера, пенсиониран военен летец на изстребител, и той се съгласи, но после го привика в стаята си и дълго разговаряха.

Дните в началото на септември бяха особено горещи. И пълно безветрие. Четирийсет и няколко градуса по Целзий и страхотна задуха. Това пречеше и на излитането на самолетите. Пистите на летищата бяха така ориентирани, че да бъдат срещу вятъра, защото улесняваше излитането. При това безветрие обаче подемната сила не стигаше и пилотите се оплакаха че се издигали току над клоните на дърветата (покрай каналите в края на пистите винаги имаше дървета). Когато един от тях каза, че сутринта одраскал колесника във върхарите, командирът нареди да се пълнят резервоарите с една трета по-малко разтвор, и ако се наложи – с половината количество, та малко да олекне самолетът. Никому не се щеше втора катастрофа.

КОМАНДИРЪТ И ПИЛОТИТЕ ОБСЪЖДАТ БЕЗВЕТРИЕТО

Този проблем може би бе уплашил и младия пилот, та ме бе помолил за освобождаване. На другия ден метеорологическите условия с нищо не се бяха променили и затова отново не препоръчах излитането му, въпреки че ми каза, че се чувства добре. „Напълно добре ли си, уверен ли си във възможностите си? При това безветрие – виждаш какво става!“ „Абе, малко ме притеснява това – отвърща ми той, но... мисля, че ще се справя“. „Когато спреш да мислиш за това и си абсолютно уверен, тогава ще летиш!“ – рекох. Той си тръгна покорно и отиде да каже на командира и ето го, той пристига ядосан. „Докторе, какво му има на момчето, че не го пускаш?“ Казах му. Това не са медицински причини, казва, а е чисто и просто страх! И така да е, отвърщам, страхът също е болестно състояние – само че не на тялото, а на духа. Не можете да го накарате насила да лети – нека поне духне ветреца, че тогава!...

Да, ама ветреца не духва. Вече трети или четвърти ден момъкът се върти из лагера, командирът провежда с него продължителни беседи, но аз не се меса.

Един ден (вече наближаваше края на пръскането) командирът ми казва: „Докторе, ако това момче не преодолее страха си, той е изгубен за пилотската професия. Язък, защото е много кадърно.“ „Добре бе, командире, но как ти стига куража да рискуваш – знаеш, че уплаши ли се, стъписа ли се като види опасно приближаващите се клони на дърветата и е... загинал (достраша ме да кажа думата „мъртъв“). Нека поне да се нормализира времето.“ „Времето – казва командирът – няма да се нормализира – такава е прогнозата. След няколко дни свършваме пръскането. Нека излети поне няколко пъти без товар в танковете, самолетът ще е съвсем лек и ще се наеме по-лесно...“

Замислих се. Командирът бе прав – пред очите ми рухваше една човешка съдба – съдбата на пилот. Това бе не само професия, не само мисия, а вероятно и любов! От всеки човек пилот не става. „Добре – рекох след известно колебание. – Нека сам дойде, без твое настояване и без твое присъствие да поговорим и ако преценя...“ „Прецениш или не, той ще лети! – избухна командирът. – Няма да оставя да се погуби един пилот, заради твоята преценка...“ „В такъв случай защо я искаш? Пускай го да лети без медицински преглед! Аз няма да се подпиша, без да се уверя, че е годен...“ „И ще го направя!“ – извика командирът и тръгна да търси пилота.

Метнах се в колата и тръгнах за летището. Пилотът се надвеси от прозореца и ми се усмихна извинително. „Окей, успех!“ – направих му знак и размахвах ръка след него.

След обяд момъкът се върна щастлив. Излетял веднъж с празни танкове, после с наполовина пълни, а накрая и с две трети. Въпреки безветрието. Хванал му бил цаката. Вече не се страхувал. Отново бе станал пилот.

Браво на командира! Приблжих до него и му стиснах ръката. Той се усмихна доволен.

Един пилот бе загубил, но и един беше спасил!

МЛАДИЯТ ПИЛОТ

Пръскането свърши без повече проблеми и вече се готвим за заминаване. Ахмед е много тъжен – не само заради това, че ще загуби няколкото лири, които (баща му) получаваше месечно, а защото наистина се бе привързал към нас, а и ние към него. Това петнайсет-шестнайсетгодишно момче не получаваше от баща си нищо повече от ругатни и шамари, ако ги заслужеше, а ние се отнасяхме с него като към човек. Научихме го на някои неща, най-важното от които бе хигиената. Ахмед вече знаеше, че съществуват микроби и те причиняват болести, знаеше, че те живеят по пръстта на земята и във водата, и особено в тоалетната, и че мухите, които кацат там и по умрелите животни, ги разнасят навсякъде. Научихме го, че трябва да си имаме доверие помежду си и че ако нещо иска, може да ни каже, а не да си го взема без разрешение. Защото всичко, взето без разрешение, си е „зап-царап“, както арабите наричат кражбата. Научи и някои български думи. Аз пък му казах и няколко английски. Общо взето се разбирахме с него без проблеми.

Накрая реших да му подаря повечето си дрехи, защото ми бяха станали тесни. Дадох му и почти новите си кецове. Радостта му нямаше край. Грабна ги, рече ми ухилен „шукран, доктор“ и отиде да се похвали на баща си.

След малко пристига и той – мрачният, вечно намръщен Мохамед, и аз мисля, че ще вземе да ми се кара, загдето давам на сина му старите си дрехи, но не, той е много благодарен и дори ми стиска ръката. Ахмед ми „превежда“ думите му. „Баща ми казва, че ти си койс рагель (добър човек), въпреки че си човек на англичаните.“ „Ама аз не съм техен човек! – засмях се. – Кой ви е казал такова нещо?“

Тогава Мохамед се огледа и взе да шепне нещо на сина си, а той пък взе да шепне на мене: „От полицията му казали, хвърляй по едно око на онзи доктор с бакенбардите, той е човек на англичаните, защото засякохме едно негово писмо до Англия.“ Сега вече се разсмях от сърце: – „Ами че това беше една картичка до сестра ми!“ – рекох. Благодарих му, че се беше осмелил да ми съобщи какво му бяха казали от полицията, защото за един арабин това бе направо подвиг. Направих им една

снимка на двамата – един до друг в двора на училището (снимка 3). Гледам я сега и си мисля – какво ли е станало с тях? Жив ли е още старият Мохамед? Той трябва да ми е бил връстник.

Малко преди да се разделим, Ахмед ми бе стиснал ръката и ми бе пошепнал: „Искам и аз да уча и да стана доктор... като тебе!“ „Ако учиш много, сигурно ще станеш – отвърнах му.“

И ако днес в Шибин Ел-Ком (или където и да е другаде) има един около четирийсетгодишен лекар на име Ахмед Мохамед, това е той – нашият Ахмед!

Ето ни отново всички в посолството в Кайро. От всичките бази. Към стотина души. Подовете на стаите пак са застлани с тюфлеци и всички сме се натъркаляли като тюленчета. По план трябва да заминем утре, но при социализма плановете се правят, за да не бъдат изпълнявани. Така че никак не се учудваме, че заминаването ни се отлага за неопределено време. Отлага се, хубаво – нямаме никаква работа – разхождаме се из града, лежим и четем книжки – в посолството има добра библиотека. Лошото е, че сухоежбината, която си носехме, взе да свършва, а в посолството храна не дават. Подслон – да, но храна – не. След седмица се отпуснаха, та донесоха две-три тави със сиренки и толкоз. Тези, които си бяха оставили някакви пари – добре, но онези като мене, които бяха превели всичко в България?... След като бях накупил разни подаръци, в джоба си носех само една лира! Пазех я за специална цел.

За да залъжем глада си, правехме дълги разходки из Кайро. Предложих да идем в Каирския музей да видим саркофага и маската на Тутанкамон – всъщност най-голямата забележителност там. Входът беше една лира и аз за това си я бях запазил, защото предварително се бях осведомил за цената на входа. Предпочетох да я дам за духовна храна, отколкото за реална.

Няма да описвам златната маска на Тутанкамон – повечето хора са я виждали, ако не по телевизията, то на пощенска картичка. Ще отбележа само, че бе най-пазената ценност от хилядите такива в музея – охраняваха я четирима въоръжени войници в четирите края на залата. Снимането с фотоапарати или камери бе забранено. В помещението се носеше особената миризма на... история.

Гледахме мълчаливо саркофага на Тутанкамон, божествено красивата маска, украсена с кобалтово-сини емайлови орнаменти, и се чудехме какви изкусни майстори е имало преди хилядолетия, че и до ден днешен не можем да достигнем изкуството им.

И колко красиви хора са били египтяните! Огромни изразителни очи с формата на бадем. Изящен, почти по женски изваян нос. Изрязани чувствени устни. Леко изпъкнали, свършени скули. Неземна красота!

А дали са били земни хора те?

После още няколко часа бродехме сред хилядите експонати на огромния музей. Върнах уморен и гладен, но духовно сит – толкова много история и красота не бях поемал през живота си.

Самолетът отново не дойде. Имало не знам си какъв проблем. Вече трети ден стоим полугладни. Вече трети ден съм само на две кифлички със сирене и вече привършвам втората, като започвам да я консумирам още по-пестеливо, защото никак не вярвам на обещанията на София. В джоба си имам сгънати на малко квадратче десет лева, с които тук нищо не мога да си купя, но на летището в София ще си купя десет, не сто банички със сирене и ще ям, ще ям, ще ям!... На летището ли? Че в самолета

няма ли да има вечеря? Нямало да има. Бил чартърен и не знам какво си. Далавери! Пак май правят икономии за наша сметка.

Ура! Тази нощ ще летим! Самолетът вече чакал на летището. Багаж почти не носим. Митничарите в Кайро изобщо не ни обръщат внимание. Виждаме недалече огромния бял Ту-154, осветен от прожектори.

Седим смълчани в самолета и всеки си мисли за нещо. Аз си мисля за тази страна, която напускам вероятно завинаги. За Египет – тъй нежен и суров, така красив и грозен, толкова очарователен и отблъскващ, така беден и богат, но.... неповторим!

Излитаме след полунощ. Вече е 19 септември 1980 г.

Долу под нас е море от светлини – едва от самолет може да се види колко огромен е Кайро – от хоризонт до хоризонт.

По пътя съм спал. По едно време самолетът се раздруса и като погледнах навън, видях светлините на летище София. Кацахме. В момента, когато друсането престана и самолетът започна плавно да намалява скорост, всички заръкопляскаха. Бях виждал това само по филмите. Ръкоплясках и аз. Перфектен полет и перфектно кацане, чух да коментират летците – някои лично се познаваха с екипажа. Бе шест часа сутринта.

В залата на пристигащите настана суматоха – митничарите застанаха зад масите и взеха да ни подканят да минаваме. Проверяваше ме едно младо момче, може би стажант и много се стараеше, защото искаше да се представи добре. Както ровеше из чантата ми, изведнъж попадна на малката черна кутийка със златното синджирче. Отвори го и засия от щастие: „Аха, златно синджирче, пренасяно незаконно!” „Как незаконно, имам право на внос до трийсет грама злато, а това тежи само шест...” „Да, ама не си го вписал в декларацията!” – говори ми на „ти” момъкът и тръгва радостен нанякъде с кутийката и с декларацията ми. „Чакай бе, къде тръгна? Как да не съм го вписал! – викнах ядосан. – Дай декларацията да ти покажа!” Той спря наред залата и без да ми даде декларацията (защото току виж, че съм я пхнал в устата си и съм я сдъвкал), ми сочи с пръст написаното в графата „подаръци и предмети за внос”: „Къде тук има златно синджирче?” – пита със злорада усмивка. „Ето тук – показвам му, в по-горната графа – „злато и изделия от злато” – синджирче, златно, шест грама. Нещо да кажете?”

Не бях виждал в живота си по-разочарован човек. Чак ми дожаля. Да беше нещо друго, бих го прежалил, ама то бе златното синджирче за жена ми, което тя толкова много искаше, и струваше цели петдесет долара!

Като излязохме от салона се насочих право към лавката до входа на летището. Беше още затворена. До началото на работното време оставаха десетина минути. Да чакам ли, или да тръгвам? Ще чакам, рекох си – не можех да откъсна поглед от тавата с вчерашни банички. Малко след това дойде една кола-баничарка и мъжът взе да псува лавкаджийката, че още не е дошла. Има още три минути, рекох му, а той ме изглежда свиреп.

И ето, лавкаджийката идва – засукана мадама на моя възраст, гледа с презрение към чакащите и мърмори: „Тези пък от тъмно са зачакали, сякаш от три дни не са яли.”

Сега почувствах, че вече сме в България.

Поръчах си три големи банички от по двайсет стотинки и й подадох десетте лева, които разгънах и пооправих с длан. „Нямаш ли дребни, бе?” – пита ме намусено. „Нямам.” „Тези пари така си ги бил сгънал, като че ли от хиляда километра ги носиш!”

Нищо не й казах, защото бе права. Само дето километрите бяха повече. Грабнах баничките и докато тя ровеше за рестото, ги заръфах и трите, както бяха сложени една върху друга. Жената ме гледаше с отвращение. „Ега ти!“ – чух да промърморва. Ега ти, не ега ти, това е положението, мислех си – гладът е голямо нещо! Особено когато е тридневен!

С половината от спечелените от гурбета пари реших да си купя нов телевизор. Японски, цветен. Да, ама тях ги няма в магазините, а само в онези с чужда валута. И в нашия град има такъв, само за моряци и летци, но няма цветни телевизори като този, който търся. В София имали. Превеждам по банков път сумата и хващам влака за там. Магазинът е на летището. Телевизори има. Показвам бордерото, а продавачките се опъват – не може, казват, тук продаваме само на служители от авиацията. „Ама и аз бях лекар на авиоотряд в Египет...“ Да съм си покажел служебната карта или друг документ. Какъв документ можех да им покажа, като не носех никакъв. Добре, казвам, в такъв случай как ще си получа обратно парите, като вече съм ви ги превел? Да не си ги бил превеждал, гласеше отговорът.

Абсолютно отчаян съм се хванал за главата, когато виждам, че отвън към магазина идва... домакинът ни от лагера в Шибин. Той само дето не ме разцелува от радост. „Какво правиш, докторе, тук?“ – пита ме. Така и така, обяснявам му. „Ленче – вика той към една от продавачките, – дай на колегата един телевизор – не си носи документите, но аз гарантирам за него – три месеца бяхме заедно в Египет.“

Ленчето неохотно изгася американската си цигара в пепелника и отива да донесе един телевизор. „Елате да си го вземете, че много тежи“ – обажда се по едно време тя откъм склада. Носим го с домакина, поставяме го на тезгяха и аз понечвам да го разопаковам. Къде тук можем да го изпробваме, питам. „Нито антена имаме – казва момичето, – нито нищо. Или го вземай на доверие, или...“ „Абе запечатан е, какво ще го пробваш – убеждава ме домакинът – „Хитачи“ – японска техника – грешка няма.“ Съгласявам се.

Този телевизор цели двацет и пет години работи без повреда! Когато се развали, в сервиза не искаха да го ремонтират. Такъв стар модел не били виждали и нямали части за него. За мен този телевизор има емоционална стойност, рекох им. Затова не искам да го оставя да умре. Оправиха го. Сега стои на вилата.

Изобщо трудно се разделям с нещата си. Не искам да повярвам, че и те като хората имат живот. Понякога – по-кратък от нашия.

Само Пирамидите са вечни. И спомените, които оставяме.

2005 г. Бургас